

Petar
Hektorović

**Ribanje
i ribarsko
prigovaranje**

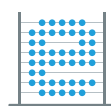
Petar
Hektorović

**Ribanje
i ribarsko
prigovaranje**

CARNET

e-Škole

USPOSTAVA SUSTAVA RAZVOJA
DIGITALNO ZRELIH ŠKOLA
(PILOT PROJEKT)

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije:
www.struktturnifondovi.hr

Sadržaj ovog materijala isključiva je odgovornost Hrvatske akademske i istraživačke mreže – CARNET.

Sadržaj

Petar Hektorović	4
Prije čitanja.....	8
Ribanje i ribarsko prigovaranje	9
Parvi dan.....	11
Drugi dan.....	31
Treti dan	58
Poslanica Mikši Pelegrinoviću	87
Metodički instrumentarij.....	92
Poticaji za daljnji rad	101
Rječnik.....	105
Impresum.....	112

Petar Hektorović

Hvar, 1487. – Stari Grad, 13. ožujka 1572.

Petar Hektorović je hvarski renesansni pjesnik i erudit, humanist značajan po svom po mnogočemu jedinstvenom djelu *Ribanje i ribarsko prigovaranje*.

Živio je na otoku Hvaru. Rođen je u uglednoj vlastelinskoj obitelji. Malo je podataka o pjesnikovoj mladosti, no kako je zarana pisao na latinskome i talijanskome, pretpostavlja se da se školovao najprije u Hvaru, a potom u Splitu i u Italiji. U Hvaru je obnašao dužnost člana u Velikom vijeću. Za hvarske pučke bune (1510.-1514.) obitelj se sklonila u Split. Nakon bune i očeve smrti (1514.) Hektorović, koji je bio sklon pučanima, opet je na Hvaru. Drugi put napušta Hvar 1539. godine pred provalom Turaka i sklanja se u Italiji. Po povratku iz Italije, prema dopisivanju i drugim dokumentima, prionuo je obnovi razrušenoga obiteljskog posjeda, ljetnikovca Tvrđalj u Starome Gradu. Ti su ga radovi toliko bili zaokupili da 1556. u *Ribanju i ribarskom prigovaranju* navodi kako ga je Tvrđalj »osvojio« i »čudno opojio«. Dubrovački pjesnik Mavro Vetranović, koji je Hektorovića upoznao s dubrovačkim pjesničkim krugom, u poslanici od 3. travnja 1539. hvali njegov dvorac, spominjući palaču i dvor, gizdavi perivoj, golubinjak, odrine, tvrđi most, ribnjak i pristanište. Godine 1547. Hektorović je posjetio Trogir, gdje je živjela njegova sestra Maruška. Vjerojatno je htio upoznati kako su utvrđeni trogirski dvorci i vile, što je prenio i na neke svoje građevine, posebice na kaštel u jugozapadnom uglu dvorca te na revelin (polukružnu utvrdu), utvrđujući Tvrđalj protiv turskih gusara. Tvrđalj će Petru Hektoroviću biti sklonište tijekom druge turske provale – prije Lepantske bitke 7. listopada 1571. tursko je brodovlje napalo i opljačkalo Hvar, Stari Grad, Jelsu i Vrbosku. Tvrđalj je odolio napadu. Ubrzo nakon toga Hektorović je umro. Pokopan je u obiteljskoj grobnici u crkvi svetog Petra.

Hektorovićevo dopisivanje i brojne poslanice (lat. *epistola*, pismo u stihovima upućeno najčešće nekom prijatelju i suvremeniku), tada vrlo popularna književna vrsta, svjedoče o živim vezama među humanistima i protagonistima hrvatskoga renesansnoga javnog i umjetničkog života od Splita do Dubrovnika. Hektorović se dopisivao s Mavrom Vetranovićem, Nikolom Nalješkovićem, Mikšom Pelegrinovićem, Jeronimom Bartučevićem, Vinkom Pribojevićem, Nikolom Dimitrovićem... Jedna od njegovih poslanica

zapravo je i cijeli spjev *Ribanje i ribarsko prigovaranje*. Tu poslanicu upućuje Jeronimu Bartučeviću, istaknutoj osobi iz hvarškoga javnog života, a ona je jedino djelo koje je za života objavio, u Mlecima 1568. godine, dakle četiri godine prije smrti, pod naslovom *Ribanje i ribarsko prigovaranje i razlike stvari ine složene po Petretu Hektoroviću Hvaraninu*. U naslovu knjige spomenute stvari ine odnose se na uključena prozna Hektorovićeva djela, ali i lirski intonirane nadgrobnice i poslanice (J. Bartučeviću, N. Nalješkoviću, Graciozi Lovrinčevoj i dr.), te na *Od lika ljubenoga*, odlomak prepjeva Ovidijevog spjeva *Remedia amoris*. Poput drugih svojih suvremenika, Hektorović je u mladosti najvjerojatnije pisao i petrarkističke ljubavne pjesme, no one nisu sačuvane.

Ribanje i ribarsko prigovaranje ribarska je ekloga (grč. *ἐκλογία* znači izbor; kraći pjesnički sastavak idiličnog sadržaja, najčešće o pastirima, *pastorala*). Tri su ribara u Hektorovićevoj eklogi: Nikola Zet, Paskoje Debelja i njegov sin, koji doduše nije dobio priliku oglasiti se. S njima trojicom pjesnik polazi na trodnevno putovanje brodom. Hektorović je u svoje djelo uključio i djela iz pučkoga usmenog stvaralaštva – bugarštice (vrsta hrvatske usmenoknjiževne pripovjedne pjesme), lirske narodne pjesme, zagonetke i poslovice, a pridodao je i notne zapise pjesama. Čitavim spjevom protežu se opisi okoline, »baščine« – prirode, ljudi, riba, mora, sve u maniri renesansnog zanimanja za stvarnost čovjeka i prirode.

Hektorovićevo je književno djelo istraživano i opisivano te je trajno nadahnuće umjetnicima, a na poseban način živo je u radu amaterskoga Hvarškoga pučkog kazališta. To je kazalište osnovano 1969. godine, obnovljeno 1991, i redovito izvodi djela hvarskih i drugih čakavskih autora (srednjovjekovna prikazanja, Lucićeva *Robinja*, Benetovićeve *Hvarkinja*), s glumcima koji su izvorni govornici ovog dijalekta.

* * *

Petar Hektorović objavio je u Mlecima 1568. godine knjigu pod naslovom *Ribanje i ribarsko prigovaranje i razlike stvari ine složene po Petretu Hektoroviću Hvaraninu*. U knjigu je uključen spjev *Ribanje i ribarsko prigovaranje*, jedno od najoriginalnijih djela hrvatske književnosti renesanse, poslanica je koju Petar Hektorović upućuje prijatelju Jeronimu Bartučeviću, hvarskom humanistu i pjesniku, učitelju gramatike i ravnatelju gradske škole u Hvaru. (Sačuvale su se dvije Bartučevićeve latinske elegije sa stotinjak stihova.)

U posveti Bartučeviću na kraju spjeva Hektorović je djelo datirao na 14. siječnja 1556. Opisano se putovanje vjerojatno dogodilo u jesen 1555. godine. Spjev se sastoji od 1684 dvostruko rimovana dvanaesterca i podijeljen je u tri podjednaka dijela (dana).

Ribanje i ribarsko prigovaranje ribarska je ekloga. Ribarska ekloga u idiličnome, ribarskom ambijentu donosi sadržaj u kojem ribari slave vlastiti način života. Prema predlošku od antičkih vremena poznate pastirske ekloge ili pastorale (Vergilije), u pjes-

ništvo ju je uveo talijanski književnik Jacopo Sannazzaro (1455.-1530.) sa svojih pet *Ribarskih ekloga (Eclogae piscatoriae)*.

Hektorović realistično opisuje svoje trodnevno putovanje s ribarima Nikolom Zetom, Paskojem Debeljom i njegovim sinom, od Starog Grada na Hvaru do Brača i Šolte, i natrag. Prenosi svoje razgovore s ribarima, opisuje njihove običaje, rad, njihovu mudrost i životnost, iskazujući svoje poštivanje i ljubav prema puku i običnom čovjeku. Na renesansni način ističe potrebu postizanja sklada s prirodom, diveći se ljepotama pejzaža pored kojih plovi, uz domoljubnu notu i ljubav za od Turaka ugroženi zavičaj, »bašćinu«. Tri dana prolaze u ribolovu, pričanju, pjevanju, jelu. Ribari kratae vrijeme pjevajući pučke pjesme, postavljajući zagonetke, izmjenjujući poslovice i mudre izreke.

Koristeći taj postupak, odnosno prenoseći ono što je čuo od ribara, Hektorović također iznosi svoje oduševljenje narodnim stvaralaštvom i folklorom: u spjev je uključio dvije bugarščice – *Kraljević Marko i brat mu Andrijaš* te *Radosav Siverinac i Vlatko udinski vojvoda*, kao i zapise lirskih narodnih pjesama: *I kliče devojka* i *Naš gospodin poljem jizdi*. Hektorović je zabilježio te poslanici pridodao i notne zapise pjesama *I kliče devojka* i *Radosav Siverinac*.

Sve upućuje na iznimnu žanrovsku složenost ovoga djela. Ono je primarno ribarska ekloga, a sekundarno je poslanica upućena Jeronimu Bartučeviću, ali i putopisni spjev o trodnevnom putovanju srednjedalmatinskim otocima na lokalitetima Stari Grad (»pri Ploči«), Zavala, rt Kabal, Lučišće, Nečujam, Bok od Rata, Šumpljivena, Zubačni bok, kao i didaktički spjev s edukativno-religioznom namjenom. Ta namjena pouke o kreposnome kršćanskom životu u skladu s Božjim zapovijedima te crkvenim i vjerskim propisima, ali i pučkim mudrostima, prisutna je u trećem dijelu spjeva. Kršćanskoj poučnosti doprinosi i na kraju trećega dijela izneseno razmišljanje o prolaznosti materijalnih darova i vrijednosti umjetnosti.

Hektorovićevo je djelo pisano čakavskim hrvatskim jezikom. Hektorović se koristi jednostavnim izrazom s malo ili nimalo kićenosti, izrazom bliskim živom, govorenom jeziku onoga doba. Rječnik kojim se koristi vrlo je bogat i danas je prava riznica izraza iz svijeta ribarstva, pomorskih izraza, naziva riba, toponima.

Uz izuzetak stihova pučkih pjesama umetnutih u djelo, spjev je pisan dvostruko rimovanim dvanaestercem – dominantnim stihom hrvatske renesansne književnosti, s rimom na kraju članaka i na kraju stihova.

U spjevu je očigledan utjecaj humanizma, što se bez dvojbe može povezati s Marulićem, kojemu Hektorović daje posebnu pohvalu. Hektorovićev spjev, škrinja književnog blaga iz daleke prošlosti, otprije gotovo 500 godina, u očima današnjeg čitatelja hvalospjev je *bašćini*, ljudima, pučkoj umjetnosti i renesansnom životu na južnim dalmatinskim otocima.

Napomena o ortografiji (načinu pisanja)

Tekst *Ribanja i ribarskog prigovaranja* u najvećoj se mogućoj mjeri drži Hektorovićevog izvornog teksta. Da bi ga se približilo suvremenom čitatelju, neophodne su neke intervencije u izvorni način pisanja.

Kod Hektorovića, slično Maruliću, u odnosu na suvremeni jezik postoji razlika u tomu što, pored izgovora glasova *lj* i *nj* kao jednog glasa (npr. *Tvrđalj, povoljnom, njega, kopitnjak*), koje Hektorović najčešće piše kao *gl* i *gn*, postoji i nesaliveni izgovor glasova *lj* i *nj*, koje Hektorović najčešće piše kao *ly* ili *ny*. Takav je izgovor označen apostrofom (*riban'je, prigovaran'je, bil'je*).

dr. sc. Jelena Vignjević

Zvonimir Bulaja

Prije čitanja...

- Na portalu e-Lektire za ovo smo djelo pripremili [audiomamac](#). Poslušajte ga, ili pogledajte njegov prijevod na hrvatski znakovni jezik.
- Petar Hektorović najpoznatije je svoje djelo – *Ribanje i ribarsko prigovaranje* – napisao 1556., a objavio 1568. u Mlecima (Veneciji). Koje je to razdoblje u povijesti europske kulture i umjetnosti?

Prisjeti se odlika renesanse u natuknici iz Hrvatske enciklopedije, na poveznici:

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=52451>

Renesansna filozofska i umjetnička misao bitno su određene zanimanjem za prirodu, za Zemlju, za čovjeka. To je doba velikih znanstvenih otkrića. Prisjeti se što si učio na drugim nastavnim predmetima – za što su zaslužni renesansni umovi: Giordano Bruno, Nikola Kopernik, Galileo Galilei?

Podsjeti se ukratko na ovim poveznicama:

[https://www.vecernji.hr/vijesti/bruno-zbog-istine-
idem-na-lomacu-bez-straha-89310](https://www.vecernji.hr/vijesti/bruno-zbog-istine-idem-na-lomacu-bez-straha-89310)

[http://www.zvjezdarnica.com/znanost/velikani/velikani-
renesansne-astronomije/2475](http://www.zvjezdarnica.com/znanost/velikani/velikani-
renesansne-astronomije/2475)

Ribanje i ribarsko prigovaranje

Gospodinu Hijeronimu Bartučeviću¹,
vitezu počtovanomu, vlastelinu hvarskomu,
Petre Hektorović
ova ribarska prigovaran'ja za milošću i za
razgovor šalje.

¹ *Hjeronim Bartučević* – Jeronim Bartučević, lat. Hieronymus Bertucius, književnik, učenjak, učitelj gramatike u gradu Hvaru. Žena mu je bila Jerkica Barbić, a Barbići su bili u rodu s Hektorovićima. Pribojević zove Jeronima *Atticus*, što znači: slavan govornik.

Parvi dan

Viteže naredni Bartučeviću moj,
Svim ljupki i medni kî znaju razum tvoj,
Koji nas svih brani u potrebe naše
I brez ckvarni hrani kako zlate čaše,
Koji nas svih kruni po mnoga zlamen'ja¹
Kojim smo pripuni svakoga počten'ja.
Najdoh čteć² lipu stvar gdi mudri govore:
Brez izmine ništar dugo stat ne more
I mnoga trujan'ja koja su opora
Da budu skončan'ja ljudem do umora,³
I da je stvar prudna tko će vred ne sahnut,
Uzmaknuvši trudna težan'ja, oddahnut,
Kâ škodu donose kipu⁴ i živin'ju
I kriposti kose svisti i umin'ju.
I zato još pišu: za trudom daj pokoj
Tko neće na prišu skratiti život svoj.
Odlučih toga rad minutih ovih dan,
Pušćavši sve nazad, kudgod i pojti van,
Zide ostavivši, meštre i težake,
Brašno⁵ pripravivši i potrebe svake.
Videć se zapleten u stvari primile
I čudno umeten povoljno brez sile⁶
Kih nisam nigdar sit ni u san ni bdeći,
Mirniji moguć bit, manje se trudeći
Na Tvardalju⁷ momu koji me posvoji,
Kî, pravim⁸ svakomu, čudno me opoji,

¹ koji nas svih kruni po mnoga zlamen'ja – koji nas natkriljuje mnogim krjepostima

² čteć – čitajući

³ I mnoga... do umora – I mnogi poslovi koji su naporni / Ljude nasmrt iscrpljuju

⁴ kipu – tijelu

⁵ brašno – hrana

⁶ umeten povoljno brez sile – zauzet po svojoj volji, bez prisile

⁷ Na mjestu koje se otprije zvalo Tvardalj gradio je pjesnik veliku zgradu istoga imena. Pjesnik ga je gradio više od 20 godina. Prvi se put spominje Tvrđalj s perivojem u poslanici koju je Vetranović pisao Hektoroviću 1539, a u oporuci od 1559-1560. Hektorović određuje što i kako treba još dograđivati.

⁸ pravim – govorim

Kim buduć savezan, kad njega napravljam,
I grad i grajski stan velekpat ostavljam,⁹
I sve prijatelje (toli je on jaki),
Š njimi roditelje i razgovor svaki.
Bud da kî ga vide, toli jim drag bude,
Kad u njem poside, tomu se ne čude,
Negli budu praviti: nî u tom grihote,
Svaka taj¹⁰ ostavit rad ove lipote,
U kom svaki trud moj toliko me slaja
Da mi sarcu pokoj to veći poraja¹¹.
A sve ča se čini na božju jest slavu,
Na pomoć općini¹², meni na zabavu,
Na utihu mojih koji će za mnom bit,
Jer je pravo svojih pomagat i ljubiti.
Li ne hteć u meni skratiti mudrih svîta¹³
Koji su hvaljeni po svit mnoga lita,
Premda se slab čuju¹⁴, odlučih za tri dni
Da kudgod putuju, neka me doma nî.
Ter za spunit želju najdoh dva ribara
(Istinu ti velju) najbolja od Hvara,
Paskoja jednoga, dobra muža i prava,
Nikolu drugoga, mlada i gizdava.
Jedan se Debelja, drugi Zet naziva,
Kim je plav postelja kad litnji lov biva,¹⁵
I uho blazina, a kad je žešći znoj,
Pitje dobra vina sarcu mir i pokoj.
Činih da plav sprave i arbor i jidro
I vesla da stave i timun i sidro¹⁶,
I mriže tankoga tega kê padaju

⁹ *Tvrđalj* je onda bio izvan grada, a Hektorović je stanovao u gradu. Jedna kuća s grbom Hektorovića nalazi se na trgu pred glavnom crkvom. Ali je Hektorović imao kuću i u gradu Hvaru.

¹⁰ *svaka taj* – sve to, tj. grad, prijatelje itd.

¹¹ *poraja* – stvara, rađa

¹² *općini* – zajednici

¹³ *Li ... svîta* – Ali ne htjećući u sebi se odreći savjeta mudraca (koji savjetuju odmor poslije rada)

¹⁴ *čuju* – zastarjeli oblik prezenta 1. l. jednine od glagola *čuti* (osjećati)

¹⁵ Ljeti se lovi riba (srdele) velikim mrežama za vrijeme mraka.

¹⁶ *Sidro* – tako se zove sidro sa tri ili četiri kraka (grč. sideros = željezo), a drugo je *ânkora* sa dva kraka.

Der do dna¹⁷ morskoga i putom plivaju,
 I na to ubranu travu gorske paše
 Ličminom vezanu da se ribe straše,
 Kopitnjak¹⁸ i osti i luča zametaj¹⁹
 S kim će ribe bosti večer vozeć uz kraj.
 Još Paskoj dovede sina za potrebe
 Koji š njim prisede da buca na ribe²⁰.
 Svi ulizši u plav veselo pri Ploči²¹,
 Maknuv se kako lav Nikola van skoči.
 Plesnuv se reče: nut! Věć slova ne reče,
 Svivši dolami²² skut ter domom poteče,
 Kako tko ne spravi pinez punu zdilu,
 Al ne zna gdi stavi dragu rič i milu.²³
 Nitkor nās ne mnjaše²⁴ da je još u kući,
 Kad se jur vraćaše veselo tekući
 Noseć skrabijicu i š njom pobuk²⁵ novi
 I staru mrižicu kom ježine²⁶ lovi,
 Zatim tanke soli kâ se kŭpī liti,
 Kŭ trate²⁷ na stoli ljudi plemeniti.
 Paskoj mu reče: poj, kanjčenicu još daj.
 Rih²⁸ ja: dosti je toj, veće tud ne postaj.
 Taj čas se diliše²⁹, tako se brodeći

¹⁷ *Der do dna* – Mreža pada prema dnu zbog olova na svojem donjem rubu, a pluto je, nanižano na gornjem rubu, vuče prema morskoj površini, dok se mreža ne napne.

¹⁸ *kopitnjak* – duga motka s kliještima za vađenje *kopita*, neke vrste kamenica

¹⁹ *luča zametaj* – naramak luča, tj. smolaste cijepane borovine za svijetljenje

²⁰ *Koji š njim prisede da buca na ribe* – koji sjede uz njega da *buca* na ribe (v. rječnik)

²¹ *Ploča* – mjesto na obali, kraj današnje ribarnice u Starom gradu, gdje su se ukrcali

²² *Dolama* – Prema slikama radnika onoga vremena, imali su naši ribari duge dolame, zahvaćene pojasom, a na nogama oširoke, kratke hlače, podvezane pod koljenom. Na glavi se obično nosila mekana, pletena, kapa, slična fesu.

²³ *Kako tko ne spravi pinez punu zdilu, Al ne zna gdi stavi dragu rič i milu* – kao netko tko prije izlaska iz kuće nije spremio pod ključ punu zdjelu novaca, ili ne zna gdje je stavio nečije drago pismo

²⁴ *ne mnjaše* – ne sumnjaše

²⁵ *pobuk* – sprava za *bucanje* (v. rječnik)

²⁶ *ježina* – ženka morskoga ježa (*Paracentrotus lividus*). Lovi se obično tako da se krpa stare mreže zakvači na osti, pa se tom mrežicom ježina obavije i digne s morskoga dna. Ježine se zatim razbijaju, da im se izvadi ikra, koja se jede kao poslastica.

²⁷ *trate* – troše

²⁸ *rih* – rekoh

²⁹ *diliše* – otisnuše

Junački upriše, put Kabla³⁰ vozeći.
 Došad u Zavalu³¹ parvi lov počaše.
 Gdi velu ni malu ribu ne ujaše,
 Jer mrižu zadiše u parvo metan'je³²
 Kom se utruđiše potezat zaman'je³³.
 Zatim popadoše kolač od kamika³⁴,
 Mrižu provargoše, spustiv ga dolika
 Kojim (nuti čuda) taj čas ju oddiše
 I sebe od truda barzo slobodiše.
 Pojdoše naprida, opet ju spuščajuć
 Kud je ribam črida³⁵, pobukom bucajuć.
 Toj jutro ne htiše kopitnjak ni osti,
 Mrižom bo loviše tuj ribe zadosti,
 Obilno sasvima ča ne bih ja mnić
 Da nisam očima mojimi vidio.
 Jošće nakon toga jednoć ju metaše
 Varh Kabla samoga gdi ino ne ujaše
 Negli uhitiše zubaca za sriću
 Kî priličan biše k jednomu teliću,
 Koga ne izpletoše kako ribe ine³⁶
 Negli ga ojdoše³⁷ da tako počine.
 Vide mi ga tada zgledat biše milo
 Gdi je kako klada od pedlja mu rilo³⁸.
 Vidit ga lipota, čudih se uistinu,
 Kako mriža umota toliku težinu.

³⁰ *Kabal* je rt na otvoru Starigradskog zaliva, a prostire se u obliku poluotoka od Zavale na zapad

³¹ *Zavala* – uvala u Starigradskom zalivu, prva do koje su doplovili

³² *jer mrižu zadiše u parvo metan'je* – mreža je zadjela, tj. zapela pri prvom bacanju

³³ *zaman'je* – zaman, uzalud

³⁴ *kolač od kamika* – prsten od kamena. Takav je kameni kolač služio kod ribanja mrežom; danas se upotrebljava prsten od željeza. Kad mreža *zadije*, onda se ona *provrgne*, tj. provuče kroz taj prsten i pušta se da prsten padne na dno, gdje je mreža zapela. Time sa mreža *oddila*, tj. otkvačila.

³⁵ *kud je ribam črida* – gdje je jato riba

³⁶ *izpletoše kako ribe ine* – manju ribu, zakačenu ili zapletenu u mreži, treba iskačiti ili isplesti

³⁷ *ojdoše* – ostaviše (u mreži)

³⁸ *rilo* – gubica

Vitar se podvizat tad poče odzdola³⁹,
Val vala dostizat; i reče Nikola:

NIKOLA

Pasko, neće nam dat smorac već loviti,
A vrime je ručat⁴⁰, ča je meni mniti.
Nu jidro napravi⁴¹, argutlu izmi van,
I sve ino spravi, hodmo na drugu stran.

Pojdosmo jidreći od bada onoga⁴²
Po moru puzeći put kraja drugoga.

PASKOJ

Neka skratimo put, reče Paskoj, hodi
Kad je vitar u skut⁴³, recimo štogodi;
Štogodi najdimo, ne mučimo danas,
Čim obeselimo gospodara i nas.

NIKOLA

Ja sam vasda spravan njega veseliti
I njemu pripravan vaš život služiti.
Nudire počni tî kî si razumniji
Umin'jem i liti⁴⁴ od mene stariji.

³⁹ *odzdola* – sa sjeverozapada; našem je pomorcu »dolje« ona strana svijeta, gdje sunce zapada, a »gore« ona gdje se sunce diže

⁴⁰ *ručat* – doručkovati; »ručak« je prvi obrok, oko 9 sati

⁴¹ *jidro napravi* – postavi jedro

⁴² *od bada onoga* – do onoga rta (tj. Kabla)

⁴³ *kad je vitar u skut* – kad je vjetar u jedru

⁴⁴ *umin'jem i liti* – umijećem i godinama

PASKOJ

Mož' li se domislit, povij mi, jeda znaš,
Da⁴⁵ prî htij razmislit neg mi odgovor daš.
Nigdi se tužio vele biše jedan
Da je čudnu imio nesriću na svoj stan,
Bogatac budući, pun svega iman'ja
Da u svojoj kući dopade skončan'ja,
Jer ga obstupili zlohrotnici bihu,
Oružjem strašili kô s sobom imihu
I da mu ujde van⁴⁶ hiža kroz prozore,
On osta savezan, jer ujtí ne more.
Što ti se sad vidi, može li biti toj
Istina, besidi, ali je laž ovoj?

NIKOLA

Ako ti ja budu povidit toj što je,
Ča ćeš da dobuđu⁴⁷, moj družé Paskoje?

PASKOJ

Pehar muškatiła znaj da ćeš dobiti
Sladka i sazrila kim ti ću služiti.
S voljom dim ovoga kî nas njim uzčtuje⁴⁸
Kî će bit, vim⁴⁹, s toga vesel da te čuje.

Ja rekoh: nê jedan, da još mu dva daruj,
Ako ti po vas dan izreče pritač tuj⁵⁰.

⁴⁵ *da* – ali

⁴⁶ *ujde van* – iziđe van

⁴⁷ *dobuđu* – dobijem, zastarjeli oblik prezenta

⁴⁸ *S voljom dim ovoga kî nas njim uzčtuje* – govorim s privolom gospodara koji nas njim časti

⁴⁹ *vim* – znam

⁵⁰ *izreče pritač tuj* – rastumači tu zagonetku

NIKOLA

O tome dobitju ja ću se minuti⁵¹
I o tome pitju, da sliš' ako ć' čuti.
Znaš ko je bogatac pun blaga zadosti?
Oni ozubatac komu tî ne prosti⁵².
Ako ć' znat je li toj ča ti ja kazuju,
Pošad mu lustre zbroj kê srebro minuju.⁵³
Ribam da je more dom, toj mož' viditi,
Na suhu ne more nijedna živiti.
Ribam zlohonci kî jih obstupaju
Jesu svi slovnici koji jih hitaju.
S koga riba gine oružje jest onoj:
Pritnji i travine i pobuci tokoj.
Od prozori bud znan: oka su u mriži
Kû kad iztegnu van kroz nje more biži.

Kada ja poslušah tej stvari, u taj čas
Začudivši se, stah nemalo smućen vās.
I rekoh: bratjo mâ, svaki vas ufan stoj⁵⁴
Da vam sam sasvima obezan⁵⁵ čuvši toj.
Odkle dojdoh na svit i po njem putuju,
Od sedamdeset lit daleč se ne čuju,⁵⁶
Kâ mi starost daše i ne znam odkuda
Prid mnom ne gataše nigdar se taj čuda.
Gatku izrečenu ja bolje na svit saj⁵⁷
Ni liplje odrišenu ne slišah neg je taj.

Zatim dojidrismo s argutlom u ruku
Kako sami htismo u najliplju luku,⁵⁸

⁵¹ *minuti* – nije jasno da li glagol *minuti* znači *misliti* ili *proći*

⁵² *komu tî ne prosti* – kojega nisi poštedio

⁵³ *Pošad mu lustre zbroj kê srebro minuju* – pošavši mu ljske zbroj, koje srebro nadilaze

⁵⁴ *svaki vas ufan stoj* – neka svaki od vas bude uvjeren

⁵⁵ *obezan* – zahvalan

⁵⁶ *Od sedamdeset lit daleč se ne čuju* – ne osjećam se daleko od sedamdeset ljeta (imao je tada 68)

⁵⁷ *na svit saj* – na ovome svijetu

⁵⁸ Ta »najljepša luka«, kojoj Hektorović, pišući Bartučeviću, nije trebao kazati ime, može biti samo uvala Lučišće. U njoj se nalazi kuća iz 16. stoljeća koja je, jamačno, pripadala Bartučeviću.

Gdino je baščina kû sade i riju
Otca tere sina, vitezi obiju.⁵⁹
Došad, ugledasmo nepoznane gosti,
Na plav jim poslasmô svakih rib zadosti.
Kî viditi bihu razumna govora,
Naredno idihu s pokrovom odzgora⁶⁰.
Oni zahvališe cić dara lovnoga,
Ter se prem diliše put Grada Novoga⁶¹.
I vaše težake lova nadilismo
I š njimi junake⁶² keto tu vidismo.
Rih ja: družu mili, nač hitasmo ribe
Ča smo pozabili svi naše potrebe?
Vrime je blagovat; ča se oblinismo?
Hodmo se počtovat⁶³, kakono želismo.

Taj čas potekoše ter oganj snitiše,
Variše i pekoše kako sami htiše.
Tuj se pokripismo na volju brez priše⁶⁴
I pismo i jismo koliko kî htiše,
Na onu tarpezu kamenu kâ stoji
Gdino se vitezu takovu pristoji.
O kolke kon vode i sâda⁶⁵ postavi,
Toj svim kî dohode i sebi pripravi.
Pod sincom⁶⁶ pri kući svi se veseleći,
Oni potičući⁶⁷, a ja sam sideći.
Paskoj nas ponudi, jer šćediti neće,
Reče: dobri ljudi, biste li što veće?
Hoćete l' od mene oni prisnac veli,
Al turtu kû žene peku na padeli,
Al da vam jajnik tuj prinesem, recite!
Nu se svaki počtuj ter se veselite.

⁵⁹ *Otca tere sina, vitezi obiju* – otac i sin, obojica vitezovi (Bartučević i njegov sin Hortensij)

⁶⁰ *s pokrovom odzgora* – njihov je brod imao platnenu pokrov za sunce

⁶¹ *Novi Grad* – danas grad Hvar (zvao se Novi Grad, nasuprot Starom Gradu)

⁶² *junake* – momke, slugu; junak se u tom značenju i danas upotrebljava na našim otocima

⁶³ *počtovat* – počastiti

⁶⁴ *na volju brez priše* – po volji bez žurbe

⁶⁵ *sâd* – vinograd, osobito mladi. Klaić upozorava da se ta imenica, sudeći po Hektoroviću, upotrebljavala u sva tri roda: *sad, sada, sado*.

⁶⁶ *pod sincom* – pod sjenilom, u hladovini

⁶⁷ *potičući* – trčeći

Vazmi svaki vaju⁶⁸, rih; barže⁶⁹ ribari
 Mišati ne haju s ribom marsne stvari?
 Meni je ovoj dosti po nauku momu⁷⁰.
 Nitkor vâs ne prosti tomu ni ovomu⁷¹.
 Sve je toj pečeno nê da se povrati,
 I na plav sneseno, ner da se potradi⁷².

Videć da neću ja, ni oni ne htiše
 Neg da za drugovja hrane odlučiše.⁷³
 Nikola misleć sta; hoće l' reć al neće
 Kakono nevista kâ želi odveće,
 A reć se ujima neg tretom pitana
 Da muža vazima, li s pomnjom iskana.⁷⁴
 Nikôko mučavši sam sebe izmori,
 A pak se ustavši istom progovori:

NIKOLA

Svaki vâs me zabi⁷⁵, zašto mi ne daste?
 Nu, recte, kamo bî ča mi obećaste?
 Gdi mi je dobitje kô s trudom misleći
 Najdoh, ali pitje kô dobih jidreći?

Rih: Pasko, poteci, tri⁷⁶ daj, kako rismo,
 Već riči ne reci, nehote zgrišismo.
 Iz manjega suda počni mu točiti,
 Veći hrani onuda⁷⁷ kud ćemo hoditi.

⁶⁸ *svaki vaju* – svaki od vas

⁶⁹ *barže* – možda, zar

⁷⁰ *po nauku momu* – po mojoj navici

⁷¹ *Nitkor vâs ne prosti tomu ni ovomu* – neka nitko od vas ne poštedi ni to ni ovo (jelo)

⁷² *ner da se potradi* – nego da se potroši

⁷³ *Neg da za drugovja hrane odlučiše* – nego odlučiše pohraniti za drugi put

⁷⁴ *Kakono nevista...* – poput nevjeste koja previše želi, a usteže se reći dok je treći put ne pitaju, da uzima muža kojega jako želi

⁷⁵ *svaki vâs me zabi* – svi ste me zaboravili

⁷⁶ *tri* – tri pehara muškata

⁷⁷ *hrani onuda* – čuvaj za onaj put, za onuda

NIKOLA

Dosti mi će jedan, neka znate, biti
Nisam toli žedan da ću tri popiti.
A svakomu vaju kad jih natočite
Po jedan pridaju, isto mi zgodite.
Učinmo zdravicu ovde mi na staru,
Recmo počasnicu oba gospodaru,
Za njim ćeš ti meni, ja tebi, ćaćko⁷⁸ moj,
Došad⁷⁹ se ne kreni dokle se spuni toj.

Tad Paskoj barzo je sam na plav potekal
Govoreć: dobro je, budi što si rekal.
Barzo ti poteče, a barže se vrati,
Sve se zbudi, reče, i dug da se plati.

PASKOJ

Naš gospodin poljem jizdi,
Jizda da mu je,

NIKOLA

Na glavi mu svilan klobuk,
Sinca da mu je,
U ruci mu zlatne knjige,
Družba da mu je,
Prid njim sluga pisan poje,
Na čast da mu je.

PASKOJ

Majka mu je lipo ime dila
Svitla sunca gledajući,
Ljuba mu je zlatom venčac vila
Uz konjika potičući.

⁷⁸ *ćaćko* – otac, kao počasni naslov starijemu drugu.

⁷⁹ *došad* – došavši (pošto dođeš s vinom)

NIKOLA

Lipo ti je, brajo, pogledati
Lipa skoka junačkoga
Gdino mi junak poskakuje
Od kamenka do kamenka,
Bila lišca pokazuje
Iza šćitka perenoga.
Iza šćitka perenoga.

Tad ja okusivši, svaki se začudi,
A oni popivši, hvala vam, rih, budi,
Kî tako pojući mene veselite,
Razgovor dajući službu mi činite.

Zatim se Paskoje obazriv u čas taj:

PASKOJ

Nut, reče, kako je baščina lipa saj!
Nut oni lipi sâd, nut tarsja onoga!
Da bi mi ovdi sad gospodara od toga,
Platih bih što godi, aj Pasko nebore,
Věće ner tkogodi verovati more;
Dim vam starijega, i kad bih toj stekal,
Ne dim ni mlajega da bih se odrekal.

NIKOLA

Ako t' se ne grusti što je toj i nâm reć,
Nudire izusti prid nami totu steć⁸⁰.

PASKOJ

Da stojim po vas dan s vami der do noći,
Neće mi nijedan, mnim, u tom pomoći.
U njemu ja čuju oni razum pravi,

⁸⁰ *prid nami totu steć* – pred nama tu stojeći

Zato vas ne psuju, čuj mi ne zabavi⁸¹.
Jednu ću tančinu⁸² samo da mi povi,
Za sarca lahčinu⁸³ pojt ću u Grad Novi⁸⁴,
Najti ga na domu, jer veselo čuje,
Priklonit k svakomu ko ga potribuje,
Za znat je l' istina i biti li more
Ali je taščina, ča slišah govore.

Rekoh ja: Paskoje, znam da s' prijatelj moj,
Rad ljubavi moje kazuj nam ča je toj.

PASKOJ

Za posluh⁸⁵ ću riti i spunit ča želiš
I sve poviditi istinom kad veliš.
U družbi se najдох na Solinskoj rici⁸⁶
(s kimi tamo sajдох) s trima redovnicima⁸⁷.
Bud' da š njimi bihu jošće mnozi ini,
Jedan red imihu u biloj skupščini⁸⁸,
I kî jim služahu pripravni k volji njih⁸⁹
I u svem slušahu kakono starijih.
Oni tuj staviše nike cke nad riku
Na kê napraviše tarpezu veliku.
Tuj se je družina na obid⁹⁰ skupila
Kon Urmanić mlina i kol njih kaštila.⁹¹
Došad se umiše na same rike kraj,
Pak blagosloviše po redski običaj.

⁸¹ *ne zabavi* – ne zamjeri mi

⁸² *tančinu* – teško razumljivu stvar

⁸³ *za sarca lahčinu* – da olakšam srce

⁸⁴ *Grad Novi* – Hvar, jer Bartučević je iz Hvara

⁸⁵ *za posluh* – iz poslušnosti

⁸⁶ *Solinska rika* – rijeka Jadro u Solinu

⁸⁷ s trima redovnicima s kojima se tamo spustih

⁸⁸ *Bud' da š njimi...* – premda s njima bijahu još mnogi drugi, jednoga reda bijahu u bijeloj skupštini (tj, pripadali su redovnicima bijelih haljina, dominikancima)

⁸⁹ *I kî jim služahu pripravni k volji njih* – i oni koji im služahu stojeći im na usluzi

⁹⁰ *obid* – ručak, jelo u podne

⁹¹ *Kon Urmanić mlina i kol njih kaštila* – kod Urmanića mlina i kod njihovih kaštela (utvrđena kuća)

Tako i ti čini, Nikola, moj ti svit⁹²,
 Tere se ne hini, jer ti ću čudo rit⁹³.
 Kî ne zlamenuju jizbinu stavljenu,⁹⁴
 Mnokrat izblaguju nepravdu paklenu.
 Čul sam da tri daje blagoslov koristi
 Tomu kî to haje, dobro se uvisti⁹⁵.
 Parvo se ne boji toga što t' rih sada
 Da brez sumnje stoji tko brašnu zlamen dâ
 I da ga otrovat ne mogu otrovi
 Ni mu kû škodu dat u zdili takovi.
 Zatim da tučniji bit mu će obrok taj
 I kipu vridniji, pameti toj i znaj.
 I ov naš gospodar (zamirah ga vide⁹⁶)
 Učini taku stvar prî ner jisti side.
 Pak se pokripivši, ustav se na noge
 K Bogu se obrativši hvale mu dâ mnoge.
 Tako i mi činimo, jer pîća⁹⁷ i svaka stvar,
 Očito vidimo da je toj njegov dar.
 Tuj jiše i piše malo govoreći,
 Zadovoljni biše, svi se veseleći.
 Biše sve priprave, mlajši se dostižu⁹⁸,
 Ništo teplo stave, a ništo podvižu⁹⁹.
 Niki vino nosi u veloj bokari,
 Tko će pit da prosi¹⁰⁰ da se ne privari.
 Vode bihu sudi kâ rikom ploviše¹⁰¹,
 Razloženi¹⁰² svudi kako se gdi htiše.
 Niki pogleduje, stav gdi ga svi vide,
 Ako što tribuje da mu zapovide.
 Neće da se krene zarčević prid svima,
 Očima da trene vrimenta ne ima.

⁹² *moj ti svit* – moj ti je savjet

⁹³ *jer ti ću čudo rit* – jer ću ti mnogo toga reći

⁹⁴ *Kî ne zlamenuju jizbinu stavljenu* – koji ne blagoslove jelo postavljeno na stol

⁹⁵ *dobro se uvisti* – dobro se uvjeri, znaj

⁹⁶ *zamirah ga vide* – doista sam mu se divio

⁹⁷ *pîća* – jelo

⁹⁸ *mlajši se dostižu* – mlađi se natječu

⁹⁹ *podvižu* – podižu, odnose (sa stola)

¹⁰⁰ *da prosi* – neka pita

¹⁰¹ *vode bihu...* – sudovi s vodom iz rijeke

¹⁰² *razloženi* – porazmješteni

Niki pospišuje toga kî sir starže¹⁰³,
Ter mu popričuje da ga nosi barže.
Nici dvorno služe riči ne imihu,
I dobro se družu kako sami htihu.
I barzo tecihu štogodi doniti,
Jer pomnjivi bihu starijim zgoditi.
Kad obid svaršiše prilipo na rici,
Ustav zahvališe Bogu svikolici.
Čudo vidit biše svim totu meu nami,
Gdi rika teciše pod naju¹⁰⁴ nogami.
Sidoše zatime da se razgovore,
Oblast davši svime reći tko što more.
Tad jedan stariji koga svak zamira¹⁰⁵,
Kako razumniji, parvi rič prostira¹⁰⁶.
Reče: bratjo, znajte, čudo vam ću reći,
Nu me poslušajte rič moju zoreći¹⁰⁷.
Riku tuj vidite barzu i duboku,
Ovde gdi sidite, ne vele široku.
Od početka vika nigdar ne pristaje,
Odkuda tolika u gorah voda je?
Da bi je sva bila polja puna i gore,
Jur bi se iztočila svej tekuć u more,
Nigdar ne stajući najmanji jedan čas,
Ni se vraćajući; ča je toj, prosim vas?
Drugi mlaji malo reče: ako ć' znati
Kako u zarcalo¹⁰⁸ sve ću ti kazati.
Mater našu ovu, po kojoj se hodi,
Kuju Zemlju zovu, more svu obhodi.
Kâ ima šupljinu po mnoge načine,
Pisačje, paržinu, skrače i sadrine,
Kroz kê prohodeći more se zakriva,
Tanko se cideći tere sladko biva
Na gore uzhodi timi šupljinami,
Paka se slobodi iztičuć rikami.

¹⁰³ *sir starže* – uz jelo se posluživao sir koji se strugao na trenici (trenica se u Starom Gradu zove *targača*).

¹⁰⁴ *naju* – našim

¹⁰⁵ *zamira* – cijeni

¹⁰⁶ *rič prostira* – prostre riječi, tj. počne govoriti

¹⁰⁷ *zoreći* – pozornom prateći

¹⁰⁸ *kako u zarcalo* – tj. jasno

Tako t' voda zgora u more dohodi,
A druga iz mora potajno uzhodi,
Tere zacić toga rike ne pristaju
Cić mora onoga kim se pomagaju.
Ne budući red taj svita od počala¹⁰⁹,
Znaj da bi rika saj¹¹⁰ i svaka ostala
I vela i mala, nizbardo prohode,
Jur prazna ostala i bila brez vode.
Salamun kazuje da nije inako,
I toj potvarjuje¹¹¹ govoreć ovako:
Sve rike iz mora znajte da ističu
I opet odzgora u more dotiču.
Komu se do slova verovat sve more
Ča godi njegova pisma nam govore.
Otče, ča t' se čini ali ča ti se mni
Je li toj k istini prilično ali ni?
Koli nam drago svim toj bi naučiti,
Ja vam rit ne umim, vi ćete suditi.
Kada ga slišasmo govoreć ovako,
Barzo verovasmo da je sve toj tako.
Jer slišasmo čuda totu donesena,
Ne znamo odkuda, pritanko rečena.
Čuvši riči ovoga, ne postav, on reče:
Od puta pravoga vele si daleče,
Kako ćeš poznati po razumu tvomu,
Jer ti ću kazati način svemu tomu.
Zato nu pomuči¹¹², tere svaki vaju¹¹³
Sada se nauči ča mali poznaju¹¹⁴.
Parvo ću razorit ča si govorio,
Ne ča bi moglo bit neg ča si hotio.
Dim: sve tej šupljine kê si htil zbrojiti,
Ni mogu ni čine more sladko biti.
Jer ča u sebi nima nijedne sladkosti,
Toj ti ne vazima ni moru slanosti.
Razumni govore: tko ča nima u sebi

¹⁰⁹ *svita od počala* – od početka svijeta

¹¹⁰ *saj* – ova

¹¹¹ *potvarjuje* – potvrđuje

¹¹² *zato nu pomuči* – zato ušuti

¹¹³ *svaki vaju* – svaki od vas

¹¹⁴ *ča mali poznaju* – što malo njih zna

Da dati ne more ni meni ni tebi.
Nu da bi moglo bit, stavmo¹¹⁵ govoreći
I more se osladit tanko se cideći,
Drugu ti hoću rit neg rekoh još bolju,
Kû ćeš moć procinit sam na tvoju volju.
Je li toj istina, nu mi reci sada,
Da svaka težina zgora doli pada
Sama, dim, po sebi, po naravu svomu,
Ako ju tko ne bi siloval u tomu?
I da pojt ne more uzgora dovika
Kad ju ne pomore¹¹⁶ kâ sila velika?
On reče: tako je, nî tomu protive,
Ča s' rekal dobro je i s desne i s live.
Stariji mu reče: ne budi t' sramota,
Već mi ne uteče, jer se sam zamota.
Nî li teško more, nudir ča mi ć' najti,
Misli, kako more nagoru uzajti?
Po sebi kako li rikom se stvoriti
Kad svaka ima doli težina hoditi?
Ako s' rad viditi toj dake kako je,
Nu me htij slišiti, sve znati dobro je.
Istinu ti ću reć, nijedna stvar ina
Ne čini rike teć neg sunca vručina.
Jes' vidil vručinu koliku moć ima,
Da svaku vlažinu pritežuć pojima¹¹⁷.
Ako li ne znaš moć jošće toj vručini
Tere ju znati hoć', ovako učini:
Poj, vazmi gostar (bud da se toj znaje)
Al novu al staru, istom cila da jê,¹¹⁸
Tere joj svrućí¹¹⁹ dno pak garlić postaviv
U vidro vodeno k nebu dno upraviv
I prigledav bliže, vidit ćeš cić toga
Da vodu podviže iz suda onoga.
Znaš sude caklene, bantuze¹²⁰ kê zovu?
Nutí slušaj mene, ter kušaj stvar ovu.

¹¹⁵ *stavmo* – pretpostavimo

¹¹⁶ *kad ju ne pomore* – ako ju ne pomogne

¹¹⁷ *pojima* – hvata

¹¹⁸ *novu ili staru*, samo da je cijela

¹¹⁹ *svrućí* – zagrij

¹²⁰ *bantuze* – čašice za puštanje krvi

Vazam jednu stavi na голу pùt tvoju,
Ino ne pripravi, al na drugu koju;
Neće ju nigdar čut¹²¹ ni se tim smutiti
Tvoja ni ina pùt, ni ju oćutiti.
Da ako li lana užgavši staviš tuj
Malo razčešljana (kad kušaj, tad veruj),
Napuni se mesa ako ne ostine¹²²:
Znaš li zacić česa? Samo cić vrućine
Kâ ima tôku moć: ča vlažno doseže,
Ali neć' ali hoć, sve k sebi poteže.
Nu kušaj i ovo, kada je u lito,
Akoprem nî novo negli svim oćito:
Prolij malo vode gdigodi na ploću
Gdi psi ne dohode kî ju žadni loću,
Gdi sunce prižiže kada je sušina,
Znat ćeš kako dviže mokrinu vrućina.
Jer malo postavši¹²³, nećeš je viditi,
Sunce će, spuščavši zrake, nju skupiti,
Kô po morskoj vodi kupeći ne staje,
Ča u njoj nahodi vaskrat najslaje.¹²⁴
Zatoj se ne kini, jere svojom moćju
Po vas vik toj čini i dnevom i noćju.
Jer kad je ovde noć, inude dan biva,
Svude sunčena moć brez stanka prosiva.
Potanko kad skupi dosta tej mokrine,
Oblakom zastupi¹²⁵ nas i strane ine;
Iz koga padaju dažji, snizi i grādi
Nikāda¹²⁶ po gaju, nikād po livadi,
Po gorah najliše¹²⁷ gdino su ravnine
I stine najviše i guste planine;
Odkud pak ističu bistrimi vodami,
K moru se zamiću barzimi rikami.
Kakono tko kuha naprišno u sudu,

¹²¹ *neće ju nigdar čut* – neće je uopće osjetiti

¹²² *ako ne ostine* – ako se ne ohladi

¹²³ *postavši* – očekavši

¹²⁴ *najslaje* – to je u moru slatka voda, koja ishlapljuje

¹²⁵ *zastupi* – pokrije

¹²⁶ *nikada* – nekad, katkad

¹²⁷ *najliše* – osobito

Često oganj duha ne prašćajuć trudu¹²⁸.
 Malo pridišući k ognjišću dotiče¹²⁹,
 Glavnje primičući ter oganj podtiče
 I kuha onu stvar po način po ovi,
 Staviv joj pokriv¹³⁰ zgar da ju prî gotovi.
 Kad pokriva tega podvigne domala,
 Ugleda da svega rosa je popala,
 Koja, dam ti znati, kapljami se stvori
 Ter bude kapati nizdola odzgori.
 Odkud je rosa taj, nudire iziskuj,
 Od one dolnje, znaj, mokrine kâ je tuj,
 Kâ tanko uzhodi i neće pristati,
 Dokle god nahodi pokriv na pinjati.
 Salamun je dake istinu govoril
 Da načine take nî nam bil otvoril¹³¹.
 Ča ć' veće da t' reku prid ovimi oci?
 Sad znaš odkud teku rike i potoci.
 Toj nam povidivši ne zajde inamo,
 On odgovorivši ovo reče samo:
 Da ne bude vrime domom putovati,
 Još vam bih rãd svime varh toga kazati
 Ča sam čul govore razumnu glavu ja,
 Kad se sad ne more, hoćemo drugovja¹³².
 Ustav se spravismo, jer vrime minuje,
 Gdi ča gre, stavismo, neka se putuje.
 Mi, kî toj slišasmo, kî godi tuj sidi,
 Na čemu ostasmo, niktör nâs ne vidi¹³³.
 Zato neću bit lin, do Grada ću iti
 Da me on vlastelin¹³⁴ bude naučiti
 Istinu od toga, zna l' pilozopiju¹³⁵,
 Taj vitez od koga tôle hvale diju.
 I tako t' počteno sidine nositi
 I još pohvaljeno na svitu živiti.

¹²⁸ *ne prašćajuć trudu* – ne žaleći truda

¹²⁹ *Malo pridišući k ognjišću dotiče* – malko odahnuvši k ognjištu dohita

¹³⁰ *pokriv* – poklopac

¹³¹ *Da načine take nî nam bil otvoril* – ali nam nije otkrio takva tumačenja

¹³² *drugovja* – drugi put

¹³³ *Na čemu ostasmo, niktör nâs ne vidi* – što da mislimo o tome, nitko od nas ne zna

¹³⁴ *on vlastelin* – tj. Bartučević

¹³⁵ *Istinu od toga, zna l' pilozopiju* – ako zna filozofiju o tome, tj. ako je učen

Je li tko tuda već razuma takoga
Kî bi mi umil reć štogodi od toga?

Rih: u svoj daržavi ni jošće onuje¹³⁶
Taki se ne pravi nigdire ni čuje¹³⁷.
I filozofiju i kriposti ine
U njemu ja viju kê družu ne mine¹³⁸.
Hijeronim gospodin umom svih minuje,
Svak mu je kako sin, svak ga zna i čtuje.
Zato k njemu hodi kad imaš tuj želju,
Inud se ne brodi¹³⁹, čini ča ti velju.
Ča ti on pogardi ukloni se toga
A ča ti potvardi darži se onoga.
Nikola već ne da riči da se reče,
Skoči i noseć meda u satju doteče.
Pak reče: opet grem, i doni ne mala
Kus ponačeta prem s kruhom kaškavala,
Paprenjakov, vina i voća pripravi,
Tuj tko hti – užina¹⁴⁰, tko ne hti – ostavi.

Zatim se ustasmo i postav nikôko¹⁴¹,
Sunce ugledasmo ne vele nizoko,
I pojdosmo zatoj luku prohodeći
Toj ovo i onoj tiho govoreći,
Nikada postajuć, nikad postupaje¹⁴²,
Bašćinu gledajuć, oh koli lipa je!
Onada najliše vrimena onoga,
Kada puna biše obilja svakoga.

¹³⁶ *onuje* – onuđe, onuda, još dalje

¹³⁷ *taki se ne pravi nigdire ni čuje* – o takvom se nigdje ne govori i ne čuje

¹³⁸ *kê družu ne mine* – koji drugi ne nadilaze

¹³⁹ *inud se ne brodi* – drugdje ne putuj

¹⁴⁰ *užina* – jede užinu, popodnevni obrok oko 5 sati

¹⁴¹ *i postav nikôko* – i postavjavši neko vrijeme

¹⁴² *nikada postajuć, nikad postupaje* – katkad zastajkujući, katkad hodajući

I dobro postasmo¹⁴³ sve misto prohodeć,
Kasno večerasmo, jur sunce zahodeć¹⁴⁴.
Paka večeravši totu noćevasmo,
Siti¹⁴⁵ se naspavši rano se ustasmo.

¹⁴³ *i dobro postasmo* – i dobrano zastasmo

¹⁴⁴ *jur sunce zahodeć* – dok je sunce već zalazilo

¹⁴⁵ *siti* – do sita, do mile volje

Drugi dan

Pojdoše vozeći kude sami htihu,
Luku obhodeći gdi ju našli bihu.
K Suletu¹ gredihu daržeć se varh vitra²,
U tom višća bihu ona dva i hitra.
Bud da vitarac mal, lipotom ča znahu
Odzdol³ biše ustal, još vekši čekahu.
Malo provozivši prî ner se umori,
Riči potočivši Nikola govori:
Recimo po jednu, za vrime minuti,
Bugaršćinu⁴ srednu i za trud ne čuti⁵,
Da sarpskim načinom, moj družu primili,
Kako meu družinom vasda smo činili;
Kako da se utiče⁶, jer biše od volje,
Sam Paskoj pokliče ča može najbolje:

PASKOJ

»Dva mi sta⁷ siromaha dugo vrime drugovala,
Lipo ti sta drugovala i lipo se dragovala,
Lipo plinke dilila i lipo se razdiljala,
I razdiliv se opet se sazivala.
Već mi nigda⁸ zarobiše tri junačke dobre konje

¹ *Sulet* – otok Šolta

² *varh vitra* – na vjetar, tj. prema strani vjetra (puše smorac, tj. maestral, jedrili su prema zapadu da ih vjetar ne bi zanio kad bi jedrili ravno na cilj)

³ *ozdol* – odozdo, tj. sa sjeverozapada. Kako se već rano pojavio slabi smorac (maestral), mogli su znati da treba očekivati jači vjetar iz tog smjera

⁴ *Bugaršćina* – *bugarščica*, *bugarštica*, *bugarkinja*, narodna lirsko-epska pjesma obično u petnaestercu ili šesnaestercu. Cvala je u Boki Kotorskoj, Dubrovniku, na dalmatinskim otocima i u užoj Hrvatskoj od 15. do kraja 18. st., kad je gotovo sasvim istiskuje epska pjesma u desetercu. Metrički oblik bugarščice došao je, po nekim mišljenjima, u hrvatske krajeve s istoka, pa je razumljivo što je Paskoj pjeva »sarpskim načinom«. Izvan spomenute aree nije zabilježena njezina pojava.

⁵ *za trud ne čuti* – da ne osjetimo umora

⁶ *kako da se utiče* – kao da se natječe

⁷ *sta* – su (ostatak duala)

⁸ *već ... nigda* – ali jednom

dva siromaha,
Tere sta dva konjica mnogo lipo razdilila.
O tretjega ne mogoše junaci se pogoditi
Negli su se razgnivala i mnogo se sapsovala.
Ono to mi ne bihu, družino, dva siromaha,
Da jedno mi biše vitez Marko Kraljeviću,
Vitez Marko Kraljeviću i brajen mu Andrijašu,
mladi vitezi
Tuj si Marko potarže svitlu sablju pozlačenu
I udari Andrijaša brajena u sardašce.
On mi ranjen prionu za njegovu desnu ruku
Tere knezu Marku potihora besijaše:
Jeda mi te mogu, mili brate, umoliti,
Nemoj to mi vaditi sabljice iz sardašca,
mili brajane,
Dokle ti ne naručam do dvi i do tri beside.
Kada dojdeš, kneže Marko, k našoj majci junačkoj,
Nemoj to joj, ja te molim, kriva dila učiniti,
I moj dil ćeš podati, kneze Marko, našoj majci,
Zašto si ga nigdar veće od mene ne dočeka.
Ako li te bude mila majka uprašati,
viteže Marko:
Što mi ti je, sinko, sabljica sva karvava?
Nemoj to joj, mili brate, sve istinu kazovati
Ni naju majku nikako zlovoljiti,
Da reci to ovako našoj majci junačkoj:
Susrite me, mila majko, jedan tihi jelenčac
Koji mi se ne hti sa drumka ukloniti,
junačka majko,
Ni on meni, mila majko, ni ja njemu.
I tuj stavši potargoh moju sablju junačku
I udarih tihoga jelenka u sardašce,
I kada ja pogledah onoga tiha jelenka
Gdi se htiše na drumku s dušicom razdiliti.
Vide mi ga mило biše kako mojega brajena,
tihoga jelenka,
I da bi mi na povrate⁹, ne bih ti ga zagubio.
I kada te jošće bude naju majka uprašati:
Da gdi ti je, kneže Marko, tvoj brajen Andrijašu?

⁹ *da bi mi na povrate* – kad bi mi se to vratilo

Ne reci mi našoj majci istine poništore,
Ostao je, reci, junak, mila majko, u tujoj zemlji
Iz koje se ne može od milin'ja odiliti,
Andrijašu;
Onde mi je obljubio jednu gizdavu devojku.
I odkle je junak tuj devojku obljubio,
Nikad veće nije pošal sa mnome vojevati,
I sa mnome nije veće ni plinka razdilio.
Ona t' mu je dala mnoga bilja nepoznana
I onoga vinca junaku od zabitja,¹⁰
gizdava devojka.
Li uskori mu se hoćeš, mila majko, nadijati.¹¹
A kad na te napadu gusari u čarnoj gori,
Nemoj to se prid njimi, mili brate, pripadnuti,
Da izglasa poklikni brajena Andrijaša
Bud da me ćeš zaman, brate, pri potribi
klikovati
Kada mi te začuju moje ime klikujući,
kleti gusari,
Taj čas će se od tebe junaci razbignuti
Kako su se vaskrat, brajene, razbigovali
Kada su te začuli moje ime klikovati,
A neka da ti vidi tvoja ljubima¹² družina
Koji me si tvoga brata brez krivine zagubio!
Vesel budi, gospodaru, i vesela ti družina,
naš gospodaru!
Ova pisan da bude tvoj milosti na počten'je.«

Uz toj odgovorih: Paskoje, hvala ti!
A pak Nikoli rih: bugari sada ti.

NIKOLA

»Kada mi se Radosave vojevoda odiljaše
Od svojega grada divnoga Siverina¹³,
Često mi se Radosav na Siverin obziraše

¹⁰ *vinca od zabitja* – vina zaborava

¹¹ *Li uskori mu se hoćeš, mila majko, nadijati* – ali uskoro mu se možeš, mila majko, nadati

¹² *ljubima* – ljubimna, draga

¹³ *Siverin* – najvjerojatnije Turnu Severinu, rumunjski grad na lijevoj obali Dunava

Tere to mi ovako belu gradu besijaše:
Ovo mi te ostavljam, beli grade Siverine,
moj divni grade.
Ne znam veće viju li te, ne znam veće
vidiš li me.¹⁴

Sva je tada družina barze konje uztegnula
Tere stavši Radosava družina uprašāše:
Jeda nam si, vojevodo, zle bilige¹⁵ kē vidio?
Opeta se zavratimo ka gradu Siverinu.
A on mi se junakom tihim mukom ujimaše¹⁶,
Radosave,
Udrio je ostrogami junačkoga dobra konja
Tere to mi odjizdi prid junaci čarnom gorom.
I kada je bio sridi one čarne gore,
Padnuo¹⁷ je Radosave s družinom vince piti,
Da parvo to biše stražice razredio.
Istom straža pripade¹⁸ k Radosavu vojevodi,
Siverincu,
Da ti je u znanje, naju mili gospodine,
Ovo ti se brode turske kirižije karavane¹⁹,
Neka to jih pojdemo junaci razjagmiti?
Radosav mi stražici vojevoda odbesidi:
Nemojte jih poništo, družino, razjagmiti,
Da isto²⁰ jim vazmite jedno brime dobra vina,
junaci bratjo.
Lipo jim ga vazmite i dobro jim ga platite.
Lipo ga su vazeli i lipo ga su platili,
I kada su padnuli junaci vince piti,
Druga straža pripade k Radosavu Siverincu:
Zlo si vince popio, Radosave vojevodo,
Na te se je spravio Vladko udinski vojvoda²¹,
Siverinče!

¹⁴ *Ne znam veće...* – Ne znam hoću li te više vidjeti, ne znam hoćeš li me više vidjeti.

¹⁵ *bilige* – biljege, znakove

¹⁶ *ujimaše* – ustezaše, tj. ne htijaše odgovoriti

¹⁷ *padnuo* – stao, počeo

¹⁸ *pripade* – dođe

¹⁹ *Ovo ti se brode...* – evo ti dolaze turske kiridžijske karavane, tj. povorka natovarenih životinja

²⁰ *da isto* – nego samo

²¹ *udinski vojvoda* – iz grada Vidina u Bugarskoj, na desnoj obali Dunava

Barzo mi su junaci barze konje pohitali
Tere mi su poseli junačke dobre konje.
Radosav mi ne može svoga konja uhvatiti
Zašto mu se barz konj biše po livadi razigrao.
Za njim to mi potičući vojevoda klikovaše:
Stani jure²², konju, stani jure, barzi konju,
aj davori konju,
Stani jure, barzi konju, da bi, konju, zaginuo!
Kakono je meni tebe cića zaginuti.
Kada mi ga ne može Radosave sustignuti
Poklopio se je svojim šćitkom perenim
Tere mi je otašao za družinom brez konjica,
Svojom svitlom sabljicom, s vitim kopjem na ramenku,
Siverinče.
Za njim se je upustio Vladko udinski vojvoda
Na svojemu, vitez Vladko, junačkomu dobru konju.
I kad mi Radosava Siverinca sustizaše,
Smirio²³ ga biješe meju pleća udariti.
Položivši vito kopje barzu konju meju uši.
Već mi se je Radosave junački izvarnuo²⁴,
vojevoda,
Tere to mu vito kopje na peren šćitak prija²⁵,
Na peren ga šćitak prija, a sabljicom ga obsiče²⁶.
Stavši to mi vitez Vladko Radosavu uzbesidi:
Oto sam te kušao, Radosave Siverinče,
Bi li mi se umio pri potribi izvarnuti,
A sadi ti vera budi, Radosave, Vladkova,
vitežko kopje,
Da te hoću prid družinom vojevodom postaviti.
Odmetni to od sebe tvoje junačko oružje,
Neka da se meju sobom junaci pozdravimo.
Radosav mi odpasa svoju sablju junačku,
K njemu mi je pristupio Vladko udinski vojvoda
Tere mu je pričao²⁷ bele ruke vezati,
Siverincu,

²² *jure* – jur, već

²³ *smirio* – smjerio, naciljao

²⁴ *izvarnuo* – izmakao, obranio

²⁵ *prija* – primi, zaustavi

²⁶ *obsiče* – opsiječe, tj. odreže

²⁷ *pričao* – počeo

A sam ga je odveo na svoje divne dvorove.
K njemu su se kupile sve devojke i neviste
I one mlajahne, družino, udovice,
Tere to mi Radosavu Siverincu klikovahu:
Aj davori, davori, Radosave Siverinče,
Mnozim ti nam si čarno ruho postavio,
vojevoda!
Već to mi je hotila nika srića Vladkova
Da te je junaka na veri privario,
I njegova t' bi ljubovca čarno ruho pronosila.
Tuj mi se je Radosavu na Vladka razžalilo²⁸,
Tere to mu junak izgasa klikovaše:
Neverna ti, Vladko, vera i neverna ti ljubovca,
viteže Vladko!
Kada ga je začuo vitez Vladko klikujući,
Vele t' se je na njega vojevoda razgnjivao
Ter mi je dozvao one svoje verne sluge
Kojim to je pridao Radosava Siverinca,
Tere ga je poslao junaka zagubiti²⁹.
A sada mi i vasda dobra srića s tobom budi,
naš gospodaru,
I zdravo nam svude hodi i veselo domom dojdi.«

Zatim ja ne postav, zahvalih i njemu
Ter mu rih: Budi zdrav i vesel u svemu.

Tako bugarivši bolji put obrati³⁰
Htiše, jer svaršivši sedošu ručati.
Ponudiše mene da jim činju družbu³¹
Za pravi družbene³² i za čast i službu.
I kako ručaše, ne hteć se liniti,
Veselo ustaše i jaše³³ voziti.
Naprid se tiskoše, dobro napirući³⁴,

²⁸ *Tuj mi se je* – Radosav se rasrdio na Vlatka

²⁹ *zagubiti* – pogubiti

³⁰ *obрати* – odabrati

³¹ *da jim činju družbu* – da im činim društvo (kod ručka)

³² *za pravi družbene* – zbog društvenog zakona

³³ *jaše* – uzeše, staše

³⁴ *napirući* – napirući na vesla

Obadva kličoše³⁵, pisam začinjući
 Potiho, ne barzeć, svaki vesel i vruć,
 Jedan niže daržeć, drugi više pojuć:

»I kliče devojka, pokliče devojka,
 Još kliče devojka, mlada mi tere gizdava,
 Mlada tere gizdava, sa brig bela devojka Dunaja:
 Stani se, Šišmane, stani se, Šišmane,
 Stani se, Šišmane, tere mi razbiraj glasove,
 Tere razbiraj glasove ča devojka mlajahta klikuje:
 Dva sta kraljevića, dva mi sta kraljevića,
 Dva mi sta kraljevića od bojka ne dobegla³⁶,
 Ali sta ubijena, ali sta živa odvedena?
 Nisu ti ubijena, da nisu ti ubijena,
 Nisu ti ubijena, da živa mi sta odvedena,
 Živa sta odvedena k caru Pajazitu na Portu³⁷.
 Andrijaš se moljaše, Andrijaš mi se moljaše,
 Andrijaš se moljaše baši, alubaši, subaši
 Ne toliko za sebe koliko za brata Lazara:
 Pušćaj naju, bašo, pušćaj naju, bašo,
 Pušćaj naju, bašo, do naju mile majke,
 A verom ti se mojom junačkom obetuju³⁸,
 Sabljice da ne pašu, sabljice već da ne pašu,
 Sabljice da ne pašu, konjica da ne jížju³⁹,
 Kalujer da se postavlju, Svetoj gori da služu⁴⁰.«

Kad pisan dospiše u vrime obroka,
 Prem na kraj dopriše Bračkoga otoka⁴¹

³⁵ *kličoše* – zapjevaše

³⁶ *od bojka ne dobegla* – iz boja se ne vratila

³⁷ *Pajazitu na Portu* – Bajezidu u Carigrad; dva su cara toga imena: Bajezid I (1347-1403), osmanski sultan, sin Murata i Bajezid II (1446-1512), koji je stolovao u Carigradu (Turci su ga osvojili 1453.); *Porta*, odn. *Visoka Porta* bio je najprije naziv za bizantsku, a kasnije za sultanovu vladu, odnosno za Carigrad

³⁸ *obetuju* – zavjetujem se, obećajem (zast. oblik prezenta 1. l.)

³⁹ *jížju* – jezdim, jašem (zast. oblik prezenta 1. l.)

⁴⁰ *Sveta gora* – Athos na poluotoku Halkidici u Grčkoj; zavjetuje se da će postati kaluđer

⁴¹ *Bračkoga otoka* – otoka Brača

Gdi voda, ne vim zač⁴², na hipe barza je,
 Gdi se s Suletom Brač malo ča ne staje⁴³.
 Zatim malo stavši kopit navadiše
 Pak plav privezavši obid pripraviše.
 Sidosmo blagovat, nič ono nič ovo,
 I onim se čtovat⁴⁴ ča biše gotovo.
 Za svim tuj razbiše, jur kad siti bismo,
 Ježin⁴⁵ kê skupiše prem kad sisti htismo.
 Nikolu odpravih zarad vèće stvarî,
 U mošnju mu stavih nikôko dinari,
 Njemu naredivši da ide prik gore⁴⁶,
 Ništar ne šćedivši kupit sve ča more
 Za našu potribu, jer mi se čini to
 Nesladko svej ribu blagovat u lito.
 I zač⁴⁷ odlučismo vele naprid iti
 Ča prî vidismo za moći viditi.
 On se zamaknu tja pošad kupovati,
 Tuj Paskoj na me ja govore marmnjati.

PASKOJ

Zašto nis' dal ni htil ponest kanjčenicu
 S kê bi kadgod imil dobru brašnicu?
 Nahital bih kanjac, jer ovdi love se,
 Procipov⁴⁸ i janjac dokle on donese.
 Da sam ja kriv, budi, tej riči pustimo,
 Rih, dokle on trudi, legši počinimo.
 Ovdi prem u plavi pod ovim pokrovom

⁴² *ne vim zač* – ne znam zašto. Riječ je o strujama koje se pojavljuju u tjesnacima zbog izmjene plime i oseke. Dok nastaje plima, teče voda s otvorenoga mora prema zatvorenijem dijelu, a obrnut je smjer struje kod oseke. Za vrijeme plime ide, dakle, struja kroz tjesnac između Šolte i Brača izvana unutra, tj. s juga prema sjeveru, a obrnuto kod oseke. Te su struje to brže što je veća razlika između visoke vode i niske vode, kako je to u doba uštapa i mlađa.

⁴³ *staje* – sastaje; taj se tjesnac između Brača i Šolte danas zove Splitska vrata

⁴⁴ *čtovat* – častiti

⁴⁵ *ježin...* – ježine se razbijaju da se izvadi jestiva ikra

⁴⁶ *prik gore* – preko brda

⁴⁷ *zač* – jer

⁴⁸ *procip* ili *procipac* je sir umetnut u škripac trstike ili u rascijepanu grančicu, pa se tako peče na žeravi

Sladak se san pravi pod sincom takovom⁴⁹
Kad nimamo ini zaslon tuj nadvoru,
Ni stabla ni sini na kraju pri moru.

Tako t' učinismo u sunce najvrucé,
Jer ondi ne imismo ni zida ni kuće.
I malo pospavši, barži od sokola,
Vidismo ustavši gdi grede Nikola
I š njim pastir tokoj⁵⁰ da na plav sve stave,
Noseć svaki dil svoj njegove priprave.
Zatim se spraviše, dav pastiru piti,
Kî pivši želiše k stadu svomu iti.
On se poklonivši kada hti da ide,
Ter se uputivši uzbardo otide.
Nikolu hvalismo barzo da je hodil
I dobro t' je, rismo, kupil sve ča je htíl.
Tad oni ne htiše tuj veće siditi,
Vesla napraviše ter jaše voziti.
Pojdosmo k Nečujmu⁵¹ za kušati sriću
Gdi je bil Don Dujmu stan Baništriliću⁵²
Koji Split ostavi i tamo se zavi⁵³
Cić božje ljubavi da ga bolje slavi,
Luku tuj obravši za njemu⁵⁴ služiti,
U svemu poznavši da će zgodna biti.
Luka je velika, vridna za življen'je
U koj su razlika mista za lovljen'je.
Kî u njoj plavi vežu liti dohodeći,
Na šest mist potežu ratu⁵⁵ tuj loveći.
Dugo vrime Marul Marko je tuj š njim bil⁵⁶,
Koga, mnim, da si čúl i knjige njega čtil⁵⁷,
Kê su raznesene po sve svita kraje,

⁴⁹ *sladak se...* – kaže se da je sladak san pod takvom sjenom

⁵⁰ *tokoj* – također

⁵¹ *Nečujam* – uvala i mjesto na sjevernoj strani otoka Šolte

⁵² *Don* (naziv svećenika) *Dujam Balistrilić* (tako ga piše Marulić) bio je Marulićev kum, kojemu je posvećena »Judita«

⁵³ *zavi* – ogrne se redovničkim ruhom

⁵⁴ *njemu* – Bogu

⁵⁵ *trata* – mreža potegača koja se vuče po dnu

⁵⁶ *dugo vrime...* – od 1510. do 1512.

⁵⁷ *čtil* – štio, čitao

Čudno narešene, svake slasti slaje,
 Kî cîca umin'ja koje on imiše
 I čista živin'ja svude poznan biše,
 Kî svojom dobrotom kud godi je hodil
 I svetim životom svim je bil drag i mil,
 Svu našu okruni stranu⁵⁸ mnogom dikom
 I častju napuni i hvalom velikom;
 Kim je urešen bil i jezik slovinski⁵⁹
 I kim se je dičil tokoje latinski⁶⁰.
 Ja mnim, ona dila kâ vidih od toga
 Da ti nisu bila brez Duha Svetoga,
 Kî mu dâ nauk taj i razum u nj stavi
 Da ga zna svaki kraj, da ga vâs svit slavi.
 Marko Marul oni komu se svi čude,
 Koga glas svud zvoni i cvate od svude!
 Znali su, njegova pisma⁶¹ kî su čtili,
 Razuma takova jesu l' gdi vidili.
 O Splitu čestiti, kû si sriću imil
 Da s' vasda njizdo tî razumnim ljudem bil!
 U tebi knjižnici⁶² mnozi se rodiše,
 Veli razumnici, koji slavni biše.
 Ljudi vridna broja kojih glas mukal nî⁶³,
 Vasda družba tvoja bili su po sve dni,
 Kî kriposti biše svake napunjeni,
 Kako sami htiše, i vele hvaljeni.
 Li Marul nad svima, za reći rič pravu,
 Najveću čast ima i diku i slavu.
 Zvzdami meu svimi kako sja Danica
 Tako t' meu mudrimi ime mu protica⁶⁴.

⁵⁸ *našu ... stranu* – našu zemlju

⁵⁹ *slovinski* – hrvatski jezik, u opreci prema latinskom

⁶⁰ *latinski* – Marulić je svojim djelima pisanim na latinskom jeziku u svoje vrijeme stekao veliku slavu u humanističkoj Europi; djela su mu doživjela mnogo izdanja i prevedena su na mnoge jezike

⁶¹ *pisma* – spise, djela

⁶² *knjižnici* – književnici, učenjaci

⁶³ *kojih glas mukal nî* – kojima je glas jasan, tj. slavan

⁶⁴ *protica* – ističe se

Oni jur svoziše sežanj dvi hiljade⁶⁵,
 Kad (ne znam ča biše) žeja me napade,
 Al bihu kopita uzrok, al ježine,⁶⁶
 Al vručina lita, al kê stvari ine.
 Rih: Žeja me tira, nu mi dajte piti.
 Nije toj zamira navlastito liti.
 Kad oni da dadu i da služe htiše,
 Vidih velu svadu, ričmi se snitiše
 Jer ne bî buklije onde ni pehara,
 Jedan mre od jije, a drugi se stara.⁶⁷
 Pak su se svidili⁶⁸ (stid jih biše reći)
 Da su toj zabili pastiru služeći.⁶⁹
 Meni tuj služiše vinca razvodnjena
 Kupicom kê biše za njih ponesena,
 Po krajih⁷⁰ zlačena srebra izvarsnoga,
 Tegom⁷¹ napravljena, načina staroga⁷².
 Počeh ja gasiti tiho tuj nezgodu,
 Kî se imah sarditi i žaliti škodu.
 Malo t' me griziše taj škoda takova,
 Neg ča mi drag biše kî mi ga darova.⁷³
 Od Damaška strane doni ga znanac moj
 Meu stvari izbrane kojim ne biše broj.
 Kada u njem staše vince al vodica,
 Na dnu mu se sjaše s misecom Danica⁷⁴.
 Meštar na nj pisat hti ovu rič, ne inu:
 «Gdi godi budeš ti, veseli družinu!»
 Moriškimi slovi⁷⁵ toj hti upisati
 Prî ner ga gotovi i zlatom pozlati.

⁶⁵ *sežanj* ili hvat je mjera dužine, koliko čovjek može raširenih ruku doseći. Kao stalna mjera iznosi 1 sežanj 183 cm; oni su dakle prešli oko dvije milje

⁶⁶ *al bihu...* – ili bijahu tome uzrok kopita, ili ježine

⁶⁷ *jedan mre...* – jedan umire od jeda, a drugi se brine

⁶⁸ *pak su se svidili* – zatim su se sjetili

⁶⁹ *da su...* – da su to zaboravili poslužujući pastira

⁷⁰ *po krajih* – po rubu

⁷¹ *tegom* – marom, trudom

⁷² *načina staroga* – na starinski način; možda u kasnogotičkom stilu (Fisković)

⁷³ *malo t' me ...* – Hektoroviću nije žao zbog izgubljenog pehara, nego zbog onoga koji mu ga je darovao

⁷⁴ na dnu pehara bio je ukras s polumjesecom i zvijezdom

⁷⁵ *moriškimi slovi* – maurskim, tj. arapskim slovima

Zabivši se⁷⁶ staše nikôko mučeći,
 Nijedan ne znaše ča činit ni reći.
 Tuj ne govoreći smisliše se tada,
 Jedan sprid vozeći, a drugi nazada⁷⁷.
 Plavju obarnuše na tihomu moru
 Tere se varnuše opeta uzgoru⁷⁸.
 U tome nemiru odlučiše iti
 Gdino se pastiru podaše napiti.
 Paskoj se boleći cić toga dostojno,
 Väs taj put noseći sarce nepokojno.
 Govoreći njemu: Vid se omarsismo⁷⁹,
 Jere te u svemu tôko prihvalismo!
 I glavom pokima rekši: mudri neće
 Da se nitkor nima hvaliti odveće.
 Priče⁸⁰ ga karati nemilo rad toga,
 Zatim mu davati nauka dobroga.
 Veće pomnju prudi človiku imiti
 Ner težeć kî trudi i vele dobiti.⁸¹
 Istina bo je toj i pravo t' se reče:
 (pametuj svak ovoj) pomen⁸² kuću teče,
 Nepomnja raztiče stoke⁸³ i velike
 Kako kad ističe vodica iz rike.
 Toj ve si domodar⁸⁴ ne u zloj haljini,
 Sam sebi gospodar i svojoj družini,
 Lahko ćeš doteći gdi se taki shode,⁸⁵
 S nepomnjom ne hteći čuvat se od škode,
 I znaj da ćeš tvoj stan skoro razčiniti
 I ne u vele dan, hteć tako živiti.
 A to (ča mogu znat) još veće činjaše,
 Za sinu nauk dat koji ga slišaše.
 Nikola kî je kriv i ne gleda gori,

⁷⁶ *zabivši se* – zbunivši se

⁷⁷ *jedan sprid...* – veslajući jedan naprijed a drugi natrag, okrenuše brodicu u mjestu

⁷⁸ *uzgoru* – prema istoku

⁷⁹ *vid se omarsismo* – Zbilja se zabunismo

⁸⁰ *priče* – poče

⁸¹ *veće pomnju...* – više čovjeku koristi biti pažljiv nego raditi kakav posao i mnogo zaraditi

⁸² *pomen* – pomnja, pažnja

⁸³ *stoke* – stečevine, imetak

⁸⁴ *toj ve si domodar* – ako li si domaćin

⁸⁵ *lahko ćeš...* – lako ćeš dospjeti tamo gdje se takvi nemarni ljudi sastaju

Koliko da nî živ riči ne govori.
Vas taj put mučavši čestokrat uzdiše.
Zatim malo stavši⁸⁶ dojdose gdi htiše.

Kada tuj dojdosmo, nuti sriće naju⁸⁷,
Bukliju najdosmo s peharom na kraju.
Prî ner se krenuše (Paskoj ga pozire)
Njom se nategnuše na volju brez mire.
Kada se napiše našad sve tuj milo,
Kako pozabiše sve ča biše bilo.
Ter se uputiše hteći naprid iti,
Vrimena ne htiše veće tuj gubiti.
I tako vozeći na pospih nizdolu⁸⁸
Paskoj, govoreći upraša Nikolu:

PASKOJ

Hoć' mi odpivati, za mnom ne ostaje,
Ča te uprašati budu pripivaje?⁸⁹
Ako budeš htio, sve ću ti prostiti
Ča me si činio vrativ se voziti.

NIKOLA

Ča budu umiti, nu počni govorit,
U tom ti zgoditi⁹⁰ neću se umorit.

PASKOJ

Što je najstarije, nudir me nauči
I dugovičnije, rec' ter me ne muči!

⁸⁶ *malo stavši* – prestadoše voziti kad su stigli blizu kraja

⁸⁷ *nuti sriće naju* – gle naše sreće

⁸⁸ *na pospih nizdolu* – dalje prema zapadu

⁸⁹ *Hoć' mi ...* – Hoćeš li mi otpijevati, ne zaostajući za mnom, ono što ću te pitati pripijevajući?

⁹⁰ *zgoditi* – ugađati

NIKOLA

To je jedini Bog brez simena koren,
Kîno je sam svemog, nê rojen ni stvoren.

PASKOJ

Da najliplje što je?

NIKOLA

Oto vas ovi svit,
Po Bogu jerbo je vaskolik stvoren bit.

PASKOJ

Da najveće ča je? Odgovor daj barži!

NIKOLA

Sam znaš misto⁹¹ da je, jer svaka uzdarži⁹².

PASKOJ

Nu najbarže što je? Reci mi da viju⁹³.

NIKOLA

Mišljen'je jest moje i tvoje i sviju,
Kô svuda protiče, kô svude prohodi⁹⁴,
Koje se promiče po suhu i po vodi.

⁹¹ *misto* – prostor

⁹² *jer svaka uzdarži* – jer sve stvari sadrži

⁹³ *da viju* – da znam

⁹⁴ *Kô svuda protiče, kô svude prohodi* – Koje svuda projuri, koje svuda prolazi

PASKOJ

Da najjače ča je?

NIKOLA

Od tih čim svit plodi,
Potriba jača je, jer svaka nathodi⁹⁵.

PASKOJ

Da što je vridnije⁹⁶? I toj mi kazuj sad,
Ali razumnije? Zašto sam znati rad.

NIKOLA

Razumno je vrime, svaka iznahodi⁹⁷,
Vele teško brime oblahča kadgodi⁹⁸.
A k tomu vridno jest nad svaka od svita,
Časa ne more sest, najbarže prolita⁹⁹.
Prohodi ne stajuć ter se ne povraća,
Blag jest kí ga znajuć u dobro sve straća¹⁰⁰.

PASKOJ

Nudire totu stan' ter mi rec' ako hoć':
al je bil parvo dan ali je bila noć?

⁹⁵ *Od tih čim...* – Od onoga čime rađa svijet, najjača je potreba, jer sve nadilazi.

⁹⁶ *vridnije* – vrednije, marljivije

⁹⁷ *vsaka iznahodi* – sve otkriva

⁹⁸ *vele teško...* – Vrlo teško breme katkada olakša

⁹⁹ *časa ne more...* – Ni časa ne može stati, najbrže prolijeće

¹⁰⁰ *blag jest...* – Bogat je onaj koji ga, znajući ga, cijelo troši na dobro!

NIKOLA

Kî bihu razumni oni tako riše.
I meni se toj mni da prija noć biše.

PASKOJ

Rec' mi: mučno što je i lahko, ako viš¹⁰¹?
Jer bih rad oboje toj meni da poviš.

NIKOLA

Svakomu mučno je sama sebe znati,
A zatim lahko je družih pokarati.
Mučno je i onoj potajno daržati
Ča ti prijatelj tvoj bude povidati.
I još stvar trudna je, hteć pokojan¹⁰² biti,
Vrime kô ostaje dobro razdiliti,
I psovke podniti kê budu rečene,
Sarce ne imiti ni misli smetene.
Mučno se još ima¹⁰³, premda ćeš ne htiti,
Licem i očima zlobu ne odkriti.

PASKOJ

Je l' kô dilo veće al može li biti
Ner u greb¹⁰⁴ ležeće tilo uskrišiti?

NIKOLA

Veće čini oni od čuda takoga
Kî sebe ukloni od griha smartnoga.
Tilu život dati manje će toj biti,
Jer će li nestati i opet umriti.

¹⁰¹ *rec' mi...* – Reci mi što je teško a što lako, ako znaš

¹⁰² *pokojan* – spokojan, miran

¹⁰³ *mučno se još ima* – drži se da je još teško

¹⁰⁴ *u greb* – u grobu

Da tko dušu shrani i grihom otima,
Oni stvar obrani kâ konca ne ima.

PASKOJ

Što s' ridko vidio na svitu ovomu.
Ako s' procinio u življen'ju tomu?

NIKOLA

Ridko ti ovo gre, vladavac kî dere,
Starosti da dopre zal i pun nevere.

PASKOJ

Kako ćemo moći mi pravo živiti,
U dne i u noći pohvaljeni biti?

NIKOLA

Ako uzpomnimo sebe ukloniti¹⁰⁵
U čemu vidimo družih prigrišiti.

PASKOJ

Kom kripostju bude mlad človik ponišan¹⁰⁶?

NIKOLA

Ako on ne bude nigdare zališan¹⁰⁷.

¹⁰⁵ *sebe ukloniti* – kloniti se

¹⁰⁶ *kom kripostju...* – koja će krepost uznijeti mladog čovjeka?

¹⁰⁷ *zališan* – neumjeren

PASKOJ

Da ča se nahodi u mužu i ženi
Ča prudi i škodi? Nudire rec' meni!

NIKOLA

Jazik je, da znaš, toj dobro i zlo voće
Kî po običaj svoj govori što hoće.

PASKOJ

Da čim se jizbine i pitja slačaju?

NIKOLA

Ne znam stvari ine nere glad i žaju.

PASKOJ

Umiš li mi riti: kâ su božja dila
Meu nami činiti koja mu su mila?

NIKOLA

Njegovo dilo je oholih snižiti¹⁰⁸,
Umiljenih toje gori uzvišiti.

PASKOJ

Htij mi poviditi, ako t' je od volje:
Na svitu činiti ča nam je najbolje?

¹⁰⁸ *snižiti* – poniziti

NIKOLA

Toj moreš sam znati, mene ne prositi:
Dobro dilovati i dobro živiti.

PASKOJ

Da ča se nahodi potajno i duboko
K čemu ne dohodi umin'je visoko¹⁰⁹?

NIKOLA

Kê dojtj imaju al prave al krive,
Stvari se ne znaju, jere su sumljive¹¹⁰.

PASKOJ

Ča je ljudem sladko i milo odsvude,
I ljupko i gladko¹¹¹?

NIKOLA

Ufan'je kim žude¹¹².

PASKOJ

Rec' mi: kada vesel človik vele biva?

NIKOLA

Kada je s mirom sel ter čagod dobiva.

¹⁰⁹ *umin'je visoko* – visoki um

¹¹⁰ *sumljive* – neizvjesne, nesigurne

¹¹¹ *gladko* – lako

¹¹² *ufan'je kim žude* – nada za kojom žude

PASKOJ

Kâ t' se najbolja plav i brez sumnje vidi?¹¹³

NIKOLA

Kâ dugo putovav, došad doma, sidi¹¹⁴.

Čudno ti mi biše Nikolu viditi
Gdi hip ne pridiše¹¹⁵ ni stane misliti.
Paskoj ga uprašāše i dobri postajuć¹¹⁶,
On odgovaraše taj čas odpivajuć.
Sedši užinaše dobro se napivši,
Malo počivaše, meu sobom šalivši.
Vesla popadoše vozeći još bolje,
Na izmin klicoše¹¹⁷ opet s dobre volje.

PASKOJ

Jesu l' ča vridniji mudri i umići
Al ča nevridniji kî su neumići?

NIKOLA

Kî su naučeni¹¹⁸, vridni će se zvati
Kako zrak sunčeni jer se budu sjati,
I koji nastoje tuj kripost imiti,
Druzih sve dni svoje na dobro učiti,
S timi svitlinami vasda će živiti,
Skladni¹¹⁹ će s zvizdami nebeskimi biti.
Tôka je od jednoga k drugomu prilika¹²⁰

¹¹³ *kâ t' se...* – koji ti se brod čini najboljim i najpouzdanijim?

¹¹⁴ *kâ dugo putovav...* – Koji, došavši kući nakon duga putovanja, miruje.

¹¹⁵ *ne pridiše* – bez predaha

¹¹⁶ *i dobri postajuć* – i dosta zastajkujući

¹¹⁷ *na izmin klicoše* – naizmjenice zapjevaše

¹¹⁸ *naučeni* – učeni

¹¹⁹ *skladni* – jednaki

¹²⁰ *prilika* – sličnost

Kolika od živoga do martva človika.
I konji povodni¹²¹ kî jizdit umiju
Veće su ugodni negli kî se rijju¹²².

PASKOJ

Oni lašci veli da ča dobivaju
Kî gredu veseli dokle jih poznaju¹²³?

NIKOLA

Toj će dobivati kad pravo govore
Da jim verovati ništor se ne more.

PASKOJ

Ča se barzo stara ter izgubi zlamen¹²⁴
Kakono i žara¹²⁵ udrena o kamen?

NIKOLA

Barzo se staraju sva dobra činjen'ja¹²⁶
Ako ne imaju česta ponovljen'ja.

PASKOJ

Reci mi: ufan'je je l' čemu ali nî?

¹²¹ *povodni* – zauzdani, koji se mogu voditi

¹²² *kî se rijju* – koji se ritaju, opiru

¹²³ *ki gredu veseli...* – koji idu veseli dok ih ne spoznaju, prozru

¹²⁴ *zlamen* – značenje, vrijednost

¹²⁵ *žara* – zemljan sud za spremanje ulja

¹²⁶ *dobra činjen'ja* – dobra djela

NIKOLA

Jest, kako i spanje kad se što lipo sni.

PASKOJ

S prijatelji sami kaki ćemo biti?

NIKOLA

Kakovih njih s nami želimo imiti.

PASKOJ

Zač su draži svudi vasda od počala¹²⁷

Kî su lipi ljudi i kipa pristala?

Zašto je milije š njimi govoriti,

Toj ti se ne krije, sidit i hoditi,

Ner kî su mardavi, neslani i tromi

Al kî su garbavi i kljasti i hromi?

NIKOLA

Ostav' tej beside neka toj pitaju

Kî sunca ne vide i oči nimaju.

PASKOJ

Mislidir¹²⁸ u tebi: tko će se ženiti,

Lipu l' ima sebi ženu izprositi?

¹²⁷ *od počala* – od početka, tj. uvijek

¹²⁸ *mislidir* – misli der

NIKOLA

Ako grubu¹²⁹ najde, mučan¹³⁰ je sasvima,
Jer u tugu zajde kâ lika ne ima.
Ako l' lipu jame, nač more iziti¹³¹,
Molim te neka me..., ino t' neću riti.

PASKOJ

Da koga dopade nekorisna žena
Al kû mu nasvade¹³² da je nepočtena,
Nevesel o tomu¹³³ kad bude toj znati
Koji lik zlu svomu on ima iskati?

NIKOLA

Ja ga ništar bolje ne vim naučiti
Ner take nevolje tarpeć podnositi.
Inako čineći porugan će biti,
Hodeć i ležeći sraman će živiti.

PASKOJ

S takimi trudniji dano je život vaš¹³⁴
I vele mučniji negli je smartni čas?

NIKOLA

Komu je mučno toj i neće podnesti,
Čuvaj se i nemoj u to se zaplesti.

¹²⁹ *grubu* – ružnu

¹³⁰ *mučan* – jadan, nesretan

¹³¹ *nač more iziti* – na što to može izaći

¹³² *nasvade* – osvade, prokažu

¹³³ *o tomu* – zbog toga

¹³⁴ *s takimi...* – zar s takvima [ženama] nije teži sav život

PASKOJ

Ča se je najbolje ljudem naučiti?

NIKOLA

Zlobe i svojevolje pridnje odučiti.¹³⁵

PASKOJ

Zašto zlato blidi tere nima mira?

NIKOLA

Jere ga svak slidi i hlepi i tira¹³⁶.

PASKOJ

Reci mi zatime, oddahnuvši malo,
Obrokovat vrime kada je pristalo?

NIKOLA

Vrime blagovati bogatu najbolje
Jest (ča mogu znati) kad mu gre od volje,
A ubogu se dâ vrime kad uzmore
I kad se dogoda al bolje al gore.

PASKOJ

U čem je dovika zla najveće mnoštvo?

¹³⁵ *zlobe i...* – odučiti se od zloba i prijašnjih samovolja

¹³⁶ *hlepi i tira* – želi i tjera (lovi)

NIKOLA

Kad stara človika pritisne uboštvu.

PASKOJ

Kô t' je draže vino od svih ča se čuje?

NIKOLA

Veruj mi, ne ino ner kô se daruje.

PASKOJ

Rec' mi: kakov je pas i koje je ćudi?

NIKOLA

Lačahan skakće vàs, igra se i trudi,
Da sit ćud promini, režljiv je k svakomu,
Priličan se čini ogaru velomu¹³⁷.

PASKOJ

Koja zvir najgore ujida i rani,
Kojoj se nitkore vasda¹³⁸ ne obrani?

NIKOLA

Od divjih jest zviru nesramni laživac,
I kî dobrih tiri¹³⁹, zlobni razpravljivac¹⁴⁰;

¹³⁷ *ogaru velomu* – velikom lovačkom psu, hrtu

¹³⁸ *vasda* – nikada (u niječnoj rečenici)

¹³⁹ *tiri* – zatire

¹⁴⁰ *razpravljivac* – ogovarač

A od pitomih on kî vuhleć¹⁴¹ i mažuć
Zvoni himbeni zvon prijatelj se kažuć.

PASKOJ

Da ča je reći htíl ričmi brez otvora¹⁴²
Koje je govoril mudri Fitagora¹⁴³?
Nemoj dupsti oganj oštarjem od noža
Ča god se stavi na nj, skončaje, ne množa.
Općena stanjica nima se pustiti¹⁴⁴,
Ni lasno desnica k svakomu kloniti.
Kad vlase podstrižeš, nad ustrižci ne stoj,
I nohte obrižeš, ni na nje mokrit poj¹⁴⁵.
Protiv suncu stati nimaš¹⁴⁶ kad govoriš,
Jer ćeš se kajati kad usta otvoriš.
Da ča je htíl reći, ne hteć da svi znaju,
Razumno učeći da mudri uganjaju?
Uklon' se i biži i nemoj to dati¹⁴⁷,
Svej¹⁴⁸ u jednoj hiži lastovicam stati.
Čin' da t' se pohvata ruka lug smarsiti
Na kom ti pinjata bude se variti.¹⁴⁹
Nigdar prik statire ne skači hudobno¹⁵⁰
Ni prik ine mire, jer nije podobno.
Ul'jem stol¹⁵¹ čistiti nemoj ni stirati,
Na kom ćeš siditi ali počivati.

¹⁴¹ *vuhleć* – laskajući

¹⁴² *ričmi brez otvora* – zagonetnim riječima

¹⁴³ *Fitagora* – Pitagora, grčki filozof i matematičar

¹⁴⁴ *općena stanjica nima se pustiti* – opći put ne smije se napustiti

¹⁴⁵ *ni na nje mokrit poj* – nemoj na njih mokriti

¹⁴⁶ *protiv suncu stati nimaš* – prema suncu stati ne smiješ

¹⁴⁷ *nemoj to dati* – nemoj to dopustiti

¹⁴⁸ *svej* – uvijek

¹⁴⁹ *Čin' da t' se...* – nastoj da ti se ruka ne poduhvata gašenja vrućeg pepela na kojem će ti kipjeti lonac (Klaić)

¹⁵⁰ *nigdar prik statire ne skači hudobno* – nikad preko vage (kantara) ne preskači sa zlom namjerom

¹⁵¹ *stol* – stolica

Zatim primuknuše obadva prem tada
Kad se spomenuše da sunce zapada.
Barže se makoše jače napirući,
Dolame svukoše i potni i vrući.
Tuj si podvikujuć i trisku čineći
Kraj morski minujuć¹⁵², more se pineći¹⁵³,
Prostirući ruke ča bolje umihu,
Na ustje od luke¹⁵⁴ dojdose gdi htihu.
Totu plav staviše¹⁵⁵, svi tri ne pridišu¹⁵⁶,
Večeru opraviše, pekući na prišu¹⁵⁷.
Sedši večerasmo dokle svitlo biše,
Večerav zaspasmo, jer nam se toj htiše.
Na hladu tuj speći, koli bî sladak san!
Ptice žubereći dokle poznaše dan.

¹⁵² *kraj morski minujuć* – prolazeći kraj morske obale

¹⁵³ *more se pineći* – dok se more pjenilo (od njihova veslanja)

¹⁵⁴ *ušće od luke* – ušće ili vrata luke Nečujam

¹⁵⁵ *totu plav staviše* – tu brod smjestiše; najbliže mjesto gdje su se mogli za noć zakloniti nalazi se za rtom kod ulaza, a zove se Bok od Rata

¹⁵⁶ *ne pridišu* – bez predaha

¹⁵⁷ *na prišu* – na brzinu, žurno

Treti dan

Tad se podvigosmo već se ne lineći,
U luku¹ idosmo tiho se vozeći.
Zatim plav surgavši² da se ne razbija,
Pojdosmo, ustavši³, u carkvu najprijia,
Ter se poklonismo u carkvici onoj
I molbe svaršismo⁴ svak po običaj svoj.
Taj hvaljena mista paka obhodismo
Kâ lipa i čista pomljivo vidismo,
Kî se zelenjaše vartal, i gustirnu
Kâ nikad pojaše⁵ onu družbu virnu⁶
Od kê ti zgor pisah⁷ (koj budi vičnji raj!)
Ča od nje čuh i znah i ja i svaki kraj,
Vidismo njih stan'je kakovo je bilo
I sve pribivan'je obično⁸ i milo,
Zemlju kâ se teži⁹ i lipu poljanu
Kon kuće kâ leži kakono na dlanu,
I priddvorje i dvor, k tomu stabla nika
Više hiže odzgor od voća razlika.
I malo postavši svuda obajdosmo¹⁰
Pak se popeljavši s plavju otajdosmo¹¹.

Idošë druži ti kakono leteći
Gdi htihu loviti, luku prohodeći.
Mrižami loveći okolo pojdoše.

¹ u luku – iz Boka od Rata, gdje su noćili, uputili su se u nutrinu uvale

² plav surgavši – osigurati brod sidrom

³ ustavši – izišavši na kraj

⁴ molbe svaršismo – molitve obavismo

⁵ pojaše – napajaše

⁶ virnu – pobožnu

⁷ pjesnik tu napominje Bartučeviću da mu je već gore pisao o tim redovnicima (o Balistriću i Maruliću)

⁸ obično – domaće

⁹ ka se teži – koja se obrađuje

¹⁰ svuda obajdosmo – sve obidosmo

¹¹ otajdosmo – otidosmo

Zamani ne hteći da totu dojdoše.
I rib naloviše, ja ti dim, za niko,
Kôko sami htiše, čudo¹² priveliko.

Lipo t' bî viditi kada jih lovljahu,
Kraj plavi siditi gdi mriže dvizahu.
On kî jih dosiže¹³ gdi cić ribne kosti
S strahom¹⁴ jih podviže, boječ se nabosti.
Nikad se čujaše¹⁵: nut, praveć ovoga
Koga iztezaše, zubaca veloga.
Nikad jih brojaše: drugi, tretí, peti,
Nikad govoraše: deveti, deseti,
Š njimi se hitahu škarpine kolike,
I kê se micahu komarče velike,
Čarnorepi tokoj nemali za timi
Kih biše velik broj ribami meu svimi.
Salpe se lovljahu, vrane, drozgi, pici,
Meu kimi višahu pagari velici.
Šargi, trilje koje tko god bi zbrojio,
I arbuni toje, vid' bi se utrudio¹⁶,
Al jim biše paša kud lovit hodismo
Al bî srića naša da tôko lovismo.
Kê kad izplitahu¹⁷ mećući po plavi
Plaho¹⁸ t' se metahu, jedna drugu davi.
Taj jedva pridiše, taj dalje ne more,
Ta jure izdiše, ta jošće kopore¹⁹.
Nika repom plešće, nika se primeće,
Taj se varti češće, taj plaši odveće.
Lovivši pristasmo u niki veli bok²⁰

¹² *čudo* – mnoštvo

¹³ *on kî ih dosiže* – onaj (ribar) koji ih dohvata. »Mreža se diže tako da nju jedan ribar dohvata redom dio po dio, a drugi je prima i slaže, pri čemu se neke ribe oslobode, a druge se kasnije ispliću iz mreže« (Bujas)

¹⁴ *s strahom* – oprezno; naime, bojeći se da se ne ubode na otrovnu peraju ribe pauka

¹⁵ *čujaše* – čuđaše

¹⁶ *vid bi se utrudio* – doista bi se umorio (kad bi ih pokušao zbrojiti)

¹⁷ *izplitahu* – ribe zapletene u mrežu treba isplesti

¹⁸ *plaho* – naglo

¹⁹ *kopore* – koprca, praćaka

²⁰ *niki veli bok* – neka uvala, ubočeno mjesto obale, ne duboka uvala. Taj *niki veli bok* bila je posljednja postaja kod obilaženja luke Nečujma. Ime je toj uvalici Šumpljivena

U komu imasmo odveće dobar smok²¹.
 Tuj stavši najedno²² ne samo ručismo
 Da ručak zajedno s obidom združismo.
 Pak s vesli u ruke spraviv se pojdoše
 I vozeć van luke barzo se najdoše.

Izajde galija²³, stasmo se čudeći,
 Kako vesli svija put od nas²⁴ vozeći.
 I k nam dovozivši, odkud smo, pitaše,
 Mi jim povidivši, ino ne iskaše²⁵.
 Pozna me gospodar, vesel da me je sril,
 Jere u Stari Hvar²⁶ u mene biše bil.
 Taj čas progovori i zva me da vijuju²⁷,
 Uzašadši gori, njegovu galiju.
 Ondi me pozdravi za ljubav ne novu²⁸,
 Kon sebe postavi za milost²⁹ njegovu,
 Poljubi, počtova vele milo zvana³⁰,
 Kako je njegova ćud vasda poznana.
 Gostu kî š njim biše pvida od svega
 Sve ča god umiše zidan'ja mojega³¹.
 Pohvali perivoj, zide svekolike,
 I ribe³² kim nî broj i sve njih konike³³,
 I stupe kamene kî su pod lozami

²¹ *odveće dobar smok* – osobito dobro jelo

²² *najedno* – zajedno, ujedno

²³ *galija* – veći brod namijenjen trgovini (ne ratna galija)

²⁴ *od nas* – prema nama

²⁵ *mi jim povidivši, ino ne iskaše* – kad im odgovorismo, drugo ne zatražiše

²⁶ *Stari Hvar* – Stari Grad

²⁷ *da vijuju* – da vidim

²⁸ *za ljubav ne novu* – u ime stare ljubavi

²⁹ *za milost* – iz ljubaznosti

³⁰ *poljubi, počtova...* – kao uzvaniku iskaže ljubav i čast vrlo ljubezno

³¹ *zidan'ja mojega* – moje građevine

³² *ribe* – bili su to, kao i danas u ribnjaku Tvrdalja, cipli

³³ *i sve njih konike* – i njihove klijeti. To su dva presvođena prostora, koja čine podzemni nastavak ribnjaka, gdje se ribe mrijeste. Nad ulazom tih klijeti je napis »Nihil occultum« (Ništa nije tajno)

I vočke sajene višćimi rukami³⁴,
 I koji dvižu se čeprisi najviše
 I bazde i buse, š njimi tamariše.
 Kapare, žafrane od njih ne odklada³⁵,
 Smokve indijane³⁶ s listjem kô obada³⁷,
 Zatim jelsamine po stupih povite,
 Žilje, ruzmarine, oleandra cvite.
 (Tko mi ga dobavi i čini saditi,
 Bog mu daj u slavi nebeskoj živiti!
 Meni počtovani dom Mavar³⁸ posla toj,
 S čeprisi kê hrani³⁹ gizdavi perivoj.)
 Jednu živu vodu, i drugu, i tretu,⁴⁰
 Š njimi Dragovodu, dažjevicu petu,
 I vodu mu reče sladku kâ odzgora
 Jednim ždribom teče u ribnjak do mora,
 Kroz on sud kameni kâ tekuć minuje
 Gdi družim i meni peru što tribuje.
 I pisma⁴¹ mu zbroji u kami dilana⁴²
 I koje gdi stoji na mista zidana⁴³.
 Sva mu hti pobrojiti, jedno mučat neće,
 A jest jih može bit dvadeset i veće.
 Tarpezu kamenu, grozde u njoj dilane,⁴⁴
 Meu sada⁴⁵ stavljenju kâ su sa tri strane,

³⁴ *sajene višćimi rukami* – sađene vještīm rukama

³⁵ *ne odklada* – ne izostavlja

³⁶ *smokva indijana* – kaktus (indijska smokva)

³⁷ *kô obada* – koje bode

³⁸ *dom Mavar* – dubrovački pjesnik Mavro Vetranović (1482-1576) poslao je Hektoroviću različito bilje za perivoj; kao benediktinac koji je živio u samostanu, Vetranović je bio dobar poznavatelj hortikulture

³⁹ *ke hrani* – koje čuva

⁴⁰ *Jednu živu vodu...* – U perivoju je bunar sa živom vodom, koja je gotovo slatka. Od toga bunara, čini se, teče voda podzemnim žlijebom (*ždribom*) u ribnjak. Na tom se mjestu još danas nalazi, ali pod razinom vode ribnjaka, onaj kameni sud (*on sud kameni*). Očito se površina vode podigla poradi općeg spuštanja tla, što pokazuju i rubovi ribnjaka. Sve nabrojane »vode« mogu se i danas naći u Tvrđalju i perivoju, samo je Dragovoda na vanjskoj strani zida, uz glavna vrata zgrade.

⁴¹ *pisma* – natpise

⁴² *u kami dilana* – isklesana u kamenu; natpisi su se sačuvali do danas

⁴³ *na mista zidana* – uzidana mjesta, mjesta gdje je koji natpis uzidan.

⁴⁴ *tarpezu kamenu...* – ploča toga kamenog stola urešena je ornamentom loze s grozdovima, u sredini je grb. Danas se nalazi uzidana kraj ribnjaka.

⁴⁵ *meu sâda* – među nasadima; *sâd* znači i nasad, vrt, voćnjak, mali vinograd

I početke⁴⁶ nike od jedne twardine⁴⁷
 Jur dosti velike i stvari još ine
 Kê mi se ne vidi ovdi sad pisati,
 Neka svaka sidi gdi se će pak znati⁴⁸.
 Nad ribnjakom odzgar golubinjak oni,
 Više njega rebčar hvalom više poni.
 Ne hti ostaviti najmanju shranicu⁴⁹
 Kû ne hti praviti⁵⁰; peć⁵¹ ni darvaricu⁵²,
 Gdi se vino vari pod pokrovom čisto
 I za svimi stvari kokošinje misto⁵³.
 Činij ja doniti iznam iz plavi van
 Od rib kê loviti trudiše oni dan
 Ča najbolje biše i liplje izabrav;
 Oni učiniše ča rekoh ne postav.
 Toj mu prikazavši ispitaš prošćen'je,
 K moru pogledavši da nam je jidren'je.
 A on sud napuni kê nosi iz Splita
 Naranač, limuni, ter meni poskita⁵⁴.
 Tuj se razdilismo ne hteći praznovat⁵⁵.
 Veće ne sidismo, pojdosmo putovat.
 I vrativ se na plav s galije čas oni
 Paskoj se ne postav tuj k meni prikloni,
 Tere me uprosi⁵⁶ ne rekši rič drugu:
 Tko je on kê nosi od zlata verugu
 I svilnu kavadu kom se je odio?
 Mni mi se⁵⁷ u gradu da sam ga vidio.
 Kolici parsteni na rukah mu stahu
 S dragimi kameni u njih kê se sjahu!

⁴⁶ *početke* – gradnja nije bila gotova

⁴⁷ *twardine* – utvrde, kule. Dvorac je bio utvrđen, jer je bio izvan grada, u opasnosti od Turaka i gusara

⁴⁸ *neka svaka sidi...* – Neka svaka ostane ondje gdje će se kasnije znati

⁴⁹ *shranicu* – spremicu, mjesto za čuvanje

⁵⁰ *ku ne hti praviti* – o kojoj nije htio pričati

⁵¹ *peć* – peć za kruh

⁵² *darvarica* – spremište za drva, streha

⁵³ *kokošinje misto* – kokošinjac, mjesto za kokoške

⁵⁴ *poskita* – pokloni

⁵⁵ *praznovat* – dangubiti

⁵⁶ *uprosi* – upita

⁵⁷ *mni mi se* – čini mi se

Zlatom pas pokriven i bičak gizdavi
I svilom odiven, lipo t' ga sve slavi.
Kad mu povidaše gospodar⁵⁸ po broju⁵⁹
Sve ča godi znaše u tvom perivoju,
On njega slišiti vele t' vesel biše,
Reć bi da viditi sve ono želiše.
Rih ja: ča t' se čini od toga človika?
Reče: meni se mni od broja velika⁶⁰.
I meni, ja mu rih, jer kî prid njim stahu
Dobro zamirah svih da mu čast činjahu.
I žal mi će biti, kad smislim (dobro znaj)
Da jih uprositi ne mogoh: tko je taj?

Mi toj govorivši lantinu svarnuše⁶¹,
Timun načinivši vesla zamaknuše⁶².
Kad jidro napeše, htiše se napiti,
Zatim se počеше meu sobom šaliti.

Tuj bî pripovisti vrimenta staroga
Kojih se dosti čti do dneva ovoga,
Kad su živinice ričmi govorile
I kada su ptice pojuć svih učile
Kî putuju gorom, neka bil'ja znaju,
Uzbudiv⁶³ se zorom, kû kripost imaju,
Zelena dubrava kad tikom teciše⁶⁴,
Košuta kon lava brez straha kad biše,

⁵⁸ *gospodar* – vlasnik galije

⁵⁹ *po broju* – po redu

⁶⁰ *od broja velika* – od uglednih ljudi

⁶¹ *lantinu svarnuše* – dok su vozili, bila je lantina sa smotanim jedrom privezana uz jarbol, a sad je odvezaše i tako »svrnuše«, da mogu napeti jedro

⁶² *timun načinivši, vesla zamaknuše* – postavili su kormilo, a vesla, koja su dotada bila namještena za voženje (poprijeko na rubovima lađe), trebalo je »zamaknuti«, tj. izvaditi i položiti tako da ne smetaju kod jedrenja

⁶³ *uzbudiv* – probudiv

⁶⁴ *tikom teciše* – trkom trčaje

Zec tokoj kon harta gdi se ljudi čude,
Prid kim vas posarta kad ga tirat bude,
Kad vočke gredihi pustiv perivoje,
Rike pristanihu⁶⁵ brez barzine svoje,
Kad stinje uzbisni naglo postupajuć⁶⁶
Za sladkost od pisni Orfea slišajuć.⁶⁷

Malo primuknuvši svaki se čujaše⁶⁸,
Skuta potegnuvši, da vitar padaše.⁶⁹
Ne rekši rič inu staše se gledati,
Tere na izminu pričaše spivati:

PASKOJ

Tko darži hotnicu, blago će izgubiti,
Pak p'jući vodnicu nevoljan će biti.

NIKOLA

Tko se često čtuje⁷⁰ hteć garlu zgajati,
On život skraćuje a blago raztrati⁷¹.

PASKOJ

Tko raskošno kuha, kî jidu sladčine,
Věć jih od tarbuha neg od mača gine.

⁶⁵ *rike pristanihu* – rijeke se zaustaviše

⁶⁶ *postupajuć* – plešući

⁶⁷ *Za sladkost...* – zbog slatkih Orfejevih pjesama, kojima je krotio zvijeri, pokretao kamenje i drveće, i zaustavljao rijeke

⁶⁸ *čujaše* – čuđaše; čudno im je bilo što je vjetar tako rano slabio, jer smorac obično pada tek sa zapadom sunca

⁶⁹ *skuta potegnuvši, da vitar padaše* – Kako jedro (*skut*) nije bilo puno, trebalo ga je pritegnuti da zahvate vjetar njegovim boljim položajem.

⁷⁰ *čtuje* – časti (jelom)

⁷¹ *raztrati* – rastroši

NIKOLA

Gdi prijatelja nî i još gdi on bude,
Vasdi ga spomeni da se ne zabude⁷².

PASKOJ

Čin' da si milostiv i laže se čuvaj,
K svakomu dobrotiv, starim čast vasda daj.

NIKOLA

Vridnije t' je, nastoj, da se zla ostaviš,
Negoli obraz tvoj da lipo napraviš
I da se proslaviš s kripostna nauka,
Da ga se dobaviš, ne budi ti muka.

PASKOJ

Ča godi otac tvoj od tebe će prijat⁷³,
Od sinov tvojih toj ti ćeš se nadijat⁷⁴.

NIKOLA

Ča nisi postavil toga ne pohiti,
Ter čin' da s' ostavil sa zlimi hoditi⁷⁵.

PASKOJ

Od martva človika nigdar zlo ne reci,
A vasda do vika za dobrimi teci.

⁷² *da se ne zabude* – da se ne zaboravi

⁷³ *prijat* – primiti

⁷⁴ *nadijat* – nadati

⁷⁵ *ter čin' da...* – te se potrudi da prestaneš ići sa zlima

NIKOLA

Tko ima blaga dosti taj se sit nahodi,
Od sitošće psosti i karanje hodi⁷⁶.

PASKOJ

Ljubimo dobroga zašto je dostojan
Milujmo zaloga jer je nepokojan⁷⁷.

NIKOLA

I pravdu ljubimo, staviv ju na sridu⁷⁸,
Brez koje vidimo zviri da se jidu.

PASKOJ

Onoga pohajaj kî tebe pohodi
I dar onomu daj kî s darom dohodi.

NIKOLA

Čuj se, ne prihini, ne čin' se veći svih,⁷⁹
Sile⁸⁰ ne učini, jere je velik grih.

PASKOJ

Vasdi jazik stisni, za stolom najliše⁸¹,
Da te ne uzbisni veće ner se htiše⁸².

⁷⁶ *od sitošće...* – od sitosti dolaze uvrede i svađa

⁷⁷ *milujmo zaloga jer je nepokojan* – ljubimo zloga jer je nespokojan

⁷⁸ *na sridu* – na sredinu

⁷⁹ *čuj se...* – čuvaj se, ne varaj, ne pravi se veći od svih

⁸⁰ *sile* – nasilja

⁸¹ *najliše* – osobito

⁸² *da te ne uzbisni...* – da te ne uzruja više nego što je trebalo

NIKOLA

Saznaj vrime kô je⁸³, istinu nasliduj,
Smarsi⁸⁴ saržbe tvoje, s iskarnjimi miruj.⁸⁵

PASKOJ

Ne reci zle riči nikomur, dobro čuj,
Ni na koga kriči, nikoga ne opsuj.
Ne prijam ovi svit⁸⁶ i ti ćeš slišiti
Čim ćeš žalostan bit, ter se zasramiti.
Jer tko družih psuje kako mu je zgodno,
Taj mnokrat začuje ča mu nî ugodno.

NIKOLA

Oberi prî škodu⁸⁷ neg sraman dobitak
I inu nezgodu neg porugan žitak⁸⁸.
Zabiv škodno bitje pak ćeš miran sisti,
A gardo dobitje vasda će te gristi.⁸⁹

PASKOJ

Govoreć ne plaši⁹⁰ ni se čin svaka⁹¹ znat
I rukom ne maši, jer će te luda zvat.

⁸³ *saznaj vrime kô je* – upoznaj pravo vrijeme

⁸⁴ *smarsi* – rasprši

⁸⁵ *sa iskarnjimi miruj* – sa susjedima živi u miru

⁸⁶ *ne prijam ovi svit* – ako ne primiš ovaj savjet

⁸⁷ *oberi prî škodu* – radije odaberi štetu

⁸⁸ *porugan žitak* – preziran život

⁸⁹ *zabiv škodno bitje...* – zaboravivši štetu (štetno stanje) koju imaš, poslije ćeš sjediti u miru, a nepošten će te dobitak uvijek gristi

⁹⁰ *ne plaši* – nemoj se prenagliti

⁹¹ *svaka* – sve, sve stvari

NIKOLA

Dobro se nauči hižu tvu oditi⁹²,
A jzik oduči prid umom hoditi.
Zlata imaš ne malo i srebra, tim dvojim⁹³
Učin' pravo žvalo barzo ustom tvojim,
I ričem mirila na kâ ćeš miriti
U svaka tva dila ča ćeš govoriti.⁹⁴
I o tomu nastoj vasda se čuvati.
Ne pušćat jzik tvoj u čem pomanjkati⁹⁵.
Najliše gdino viš⁹⁶ da zlohovník čuje,
Da, negoli ti mniš, ne zgodi t' se huje⁹⁷.

PASKOJ

Ča t' se dâ u shranu⁹⁸ povrati počteno,
Da ne zadaš ranu potajnu skroveno.

NIKOLA

Nesrićna nikade nemoj pogarditi,
Da te ne dopade čim ćeš se boliti.

PASKOJ

Neuzmožne stvari ne hlepi⁹⁹, ni čini,
Čim se hine stari, mladi i svi ini.

⁹² *oditi* – opremiti

⁹³ *tim dvojim* – tima dvoma

⁹⁴ *zlata imaš...* – ako imaš puno zlata i srebra, brzo svojim ustima napravi prave žvale (kao na konjskoj uzdi), a riječima vagu na kojoj ćeš odmjeriti, pri svakom svom postupku, ono što budeš govorio

⁹⁵ *pomanjkati* – pogriješiti

⁹⁶ *najliše gdino viš* – osobito kad znaš

⁹⁷ *huje* – (još) gore

⁹⁸ *u shranu* – na čuvanje

⁹⁹ *neuzmožne stvari ne hlepi* – ne žudi za nemogućim stvarima

NIKOLA

Kî su mudri zvani misleći se trude
Da jim se na stani¹⁰⁰ koje zlo ne zbude.
A kad jim došla je nesrićna koja stvar,
Tada se poznaje kî je jak i hrabar.

PASKOJ

Prijatelj čistoći i razumu budi,
Sa sve tvoje moći okol njih se trudi.

NIKOLA

Ča god ćeš činiti al duglje al šire¹⁰¹,
Nemoj poviditi da ti ne zamire,
Jer kad se ne zbude ča si govorio
Ljudi t' se začude, sam se s' pogardio.

PASKOJ

S umiljenim volim dil škode imiti
Negoli s oholim dobitje diliti.

NIKOLA

Tko će poboljšati duševno¹⁰² živeći,
Taj more ufati milosti doteći.

PASKOJ

Nedostojan tko je hvalit ga ne mari,
Cić blaga tokoje ni zacića dari.

¹⁰⁰ *na stani* – kod kuće

¹⁰¹ *al duglje al šire* – dulje ili šire, tj. drugačije nego obično

¹⁰² *poboljšati duševno* – postati bolji savjesno živeći

NIKOLA

Tko hoć' dobro čini na svitu ovomu
Ter se velik ne mni, umiljen svakomu,
On u svemu tomu ne daj hvalu sebi
Negli jedinomu, Stvoritelju, tebi.

PASKOJ

Tko želi dobavit brašna¹⁰³ se zadosti
Počan od mladih lit do vele starosti,
Dobav' se razuma, jere bo nî ina
Od mudroga uma vridnija baščina.

NIKOLA

Tko u drage stvari mnogu ljubav stavlja,
Bolezan ga vari¹⁰⁴ kada jih ostavlja.

PASKOJ

Gospodarom biti nî dobro nikomu
Tko prija služiti ne bude drugomu.

NIKOLA

Svim miščanom tvojim nastoj ljubak biti
I tujim i svojim, jer će t' bolje biti.
Protiv tomu stoji kako ljuta zmija
Kâ se svih¹⁰⁵ ne boji, smradna oholija.

¹⁰³ *brašno* – hrana; imetak

¹⁰⁴ *bolezan ga vari* – bol ga muči

¹⁰⁵ *svih* – nikoga (uz niječni glagol)

PASKOJ

Ako t' ne more bit nač sarce kopore¹⁰⁶,
Čini da budeš htiti ča ti biti more.

NIKOLA

Nikoga¹⁰⁷ Bog odzgar razumom čestiti¹⁰⁸,
Nikomu drugi dar i milost poskiti.

PASKOJ

Koja su snažnija, ona ne izkušuj
I kâ su tančija, ništar ne iziskuj,¹⁰⁹
Da misliti nastoj (ako si sebi mil)
Gospodin i Bog tvoj ča t' je zapovidil.

NIKOLA

Nî toliko grih mal kî kad se zapusti,
Da nije uzbujal i da ne otusti.
Kad ča nepristalo čine neumići.
Nî samo ostalo, vasda se optići¹¹⁰.

PASKOJ

Smartni grih učinit za ništor ne imaš
Ni dušu prihinit koju čistu imaš,
Premda će zgoditi svaka se čudesa
Ter se razoriti zvizde i nebesa.¹¹¹

¹⁰⁶ *nač sarce kopore* – za čim ti srce kuca, žudi

¹⁰⁷ *nikoga* – nekoga

¹⁰⁸ *čestiti* – usreći

¹⁰⁹ *koja su snažnija...* – ne istražuj preteške stvari i ne ispituj koje su stvari finije, preteško shvatljive

¹¹⁰ *optići* – množi se

¹¹¹ *Premda će...* – upozorenje na sudnji dan

NIKOLA

Milosardan buduć, tko će pravo živit,
Neće ga zlobe tuć, blagoslovljen će bit.

PASKOJ

Milosardja dilo ovo je pod šibu
Pogledati milo iskarnjih potribu,¹¹²
Pomoć udovicu ter ju pohajati
I njeje dičicu i njim svita dati.

NIKOLA

Umiljen tkono je i zlom ne odvraća,
On dobro dni svoje provodi i straća,
Jer najobičniju kripost je dotekal¹¹³
I najkorisniju; mudri je toj rekal.

PASKOJ

Blažen ti je oni človik, Gospodine,
Koga tî zasloni neka ne izgine,
Skazav mu tvoj zakon i njega naučiv,
Kî oblužujuć on neće ti biti kriv.

NIKOLA

Kripost mnogu prave¹¹⁴ dare¹¹⁵ ne primati
Tko će brez razprave¹¹⁶ počten'je imati.
Jer tko skupost¹¹⁷ slidi, on svoj stan¹¹⁸ smućuje:

¹¹² *pogledati...* – samilosno pogledati potrebe bližnjih

¹¹³ *dotekal* – postigao

¹¹⁴ *kripost mnogu prave* – kažu da je velika vrlina

¹¹⁵ *dare* – poklone, mito

¹¹⁶ *brez razprave* – bez prigovora

¹¹⁷ *skupost* – lakomost

¹¹⁸ *svoj stan* – svoje stanje

Tko dar nenavidi¹¹⁹, častan životuje.
I takove dari naravi se čuju,¹²⁰
Da se mudri i stari njimi zaslipljuju.

PASKOJ

Bolje t' je pravednu o malu živiti
A dušu narednu i pamet imiti,
Neg veliko blago s grisi kî te kolju
I sve ča ti drago imiti na volju.

NIKOLA

Kî je zlo obučen i priprost sasvima
I kî nî naučen i knjige ne ima,
Bolji je neg oni kî zakon pristupa¹²¹,
A razumom zvoni svude kuda stupa.

PASKOJ

Lipo t' je viditi i toga ja hvalim
Kî riči poskiti s obličjem pristalim,
I kî s mirom hodi za svoje počten'je,
U njem se nahodi kriposti zlamen'je,
Priloživ jošće smih i odiću k tomu,
Kakov je koji njih kazat će svakomu.

NIKOLA

Najboljega broje prî ner inih čuje
Kî u stvari svoje čini ča tribuje.
Dobar se i on dî kî misal ne muči¹²²,
A činit ne sidi¹²³ ča ga tko nauči.

¹¹⁹ *nenavidi* – prezire, mrzi

¹²⁰ *i takove naravi...* – čuje se da ima darova takve vrste

¹²¹ *pristupa* – prestupa, krši

¹²² *ne muči* – ne prešućuje

¹²³ *činit ne sidi* – ne oklijeva činiti

Da tko ne umi sam i družih ne haje,
On ti sebi i nam nevridan ostaje.

PASKOJ

Gdi godi se goji stanom oholija¹²⁴,
Njoj ti se pristoji vasdi pedipsija.

NIKOLA

Ako te uzmažu¹²⁵ grišnici gladeći,
Ne viruj ča t' kažu tva dila slaveći.

PASKOJ

Zloban človik biga¹²⁶ kad ga tko ne tira¹²⁷,
Po ulicah šmiga, često se ozira.
Da kî godi se prav i dobar nahodi,
Taj kripak kako lav brez sumnje¹²⁸ svud hodi.

NIKOLA

Tko god za saznan'je od griha se kaje,
Kripko mu ufan'je pri Bogu ostaje.

PASKOJ

Cić dragosti¹²⁹ nemoj prijatelja tvoga
Vaskolik život tvoj uvridit nikoga.

¹²⁴ *gdi god se...* – gdje se god u kući goji oholost

¹²⁵ *uzmažu* – zamažu (laskajući)

¹²⁶ *biga* – bježi

¹²⁷ *kad ga tko ne tira* – kad ga nitko ne tjera

¹²⁸ *brez sumnje* – siguran, bez straha

¹²⁹ *cić dragosti* – zbog ljubavi

NIKOLA

Najveće on udi¹³⁰ koji se pričinja
Kažuć da ti prudi, a sam te razčinja.
Kad se tko ne bljude, kad se ne nadije¹³¹,
On se ne zabude¹³², ča more zadije¹³³.
Kí tebe hvaleći usta i ne stisne
Dokle te gladeći u jamu potisne.
Čuj ga se kôko mož'¹³⁴ kad bude smijati,
Jer smihom oštri nož kim ti će smart dati.

PASKOJ

Dobrote zadosti u sebi tko nosi
Lahko ti milosti u Boga isprosi.

NIKOLA

Tko brime vazima družim nauk dati,
Ovu pomnju ima liše¹³⁵ svih imati:
Da guli tamnosti i zlobščine svake¹³⁶,
A sije kriposti hrabrene i jake.

PASKOJ

Tko godi ne haje ljudskoga hvaljen'ja,
On miran ostaje slišec' pogarjen'ja.

¹³⁰ *udi* – škodi, šteti

¹³¹ *kad se tko...* – Kad se tko ne čuva, kad se ne nada

¹³² *ne zabude* – ne zaboravi

¹³³ *ča more zadije* – naškodi u čemu može

¹³⁴ *čuj ga se kôko mož'* – čuvaj ga se koliko možeš

¹³⁵ *ima liše* – mora iznad

¹³⁶ *da guli...* – da čupa sve tmine i zlobe

NIKOLA

Kad koga vidimo u zgrišan'ju stati,
Nu se spomenimo pomoć mu podati.
Ne čineć toj dilo mi smo ne scinili¹³⁷
Koga smo primilo¹³⁸ ljubiti imili.

PASKOJ

Velike kriposti blagom se odiva
Tko božjoj svitlosti pravi sluga biva.

NIKOLA

Lasno ć' sebi svita dat prî ner se zgodi,
Ako t' je očita izgibil kâgòdi
I lahko će svaki moć se ukloniti
Neprijatelja kî bude mu prititi.

PASKOJ

Za nauk vasdi je jazik pravdenika,
Vridno sime sije rič dobra človika.

NIKOLA

Gdi se ne nahodi tko rič božju sije,
Velikoj se škodi toj misto nadije.

PASKOJ

Tko god je saržbe pun i zloban se vidi,
Sva župa, vâs katun njega nenavidi.

¹³⁷ *ne scinili* – ne cijenili, prezreli

¹³⁸ *primilo* – premilo, ljubazno

Jer kako umiljen iza bit miran truja,
Tako ti saržbeni¹³⁹ nesklade podbuja¹⁴⁰.

NIKOLA

Nastojmo imiti mi kriposti one,
Tim dobro činiti koji nas progone.

PASKOJ

Ni dosti čistoće i divstvo¹⁴¹ imiti
Vikovnje tko hoće spasen'je dobiti,
Jer jedna dobrota u raj ne dovodi,
Ako se grihota koja š njom nahodi.

NIKOLA

Nitkor protiv volji neće spasen biti
Ni pokoj najbolji nebeski imiti.

PASKOJ

Tko rugljiva uči on vèće nego mni,
Jer se zaman muči, sebi škodu čini.
Ne karaj rugljiva, jer ti će zlo htiti,
Negli spametljiva¹⁴², kî će te ljubiti.

NIKOLA

Vèće je pristalo¹⁴³ dobra dila tvorit,
Ner vele ni malo od sebe govorit,

¹³⁹ *saržbeni* – svadljivac

¹⁴⁰ *podbuja* – potiče

¹⁴¹ *divstvo* – djevičanstvo

¹⁴² *spametljiva* – pametnoga, mudroga

¹⁴³ *veće je pristalo* – više se pristoji

Jer nas naša dila ljudem povidaju¹⁴⁴,
Draga al nemila, po kih nas poznaju.

PASKOJ

Neprijazni pusti, nigdir ne zagrubi
Ni dilom ni usti, sa svakim se ljubi.
Tim prosti najliše (sebi čineć silu)
Kî te uvridiše u komgodi dilu.
Na toj potaknutje jest verna svakoga¹⁴⁵
Često spomenutje danka umarloga.
Nijedan ini lik rasaržbi nî veći
Ner kad misli človik da će martav leći.

NIKOLA

Prî volij podniti psovku i vaščinu,
Neg tî učiniti komu god gardinu;
Jere podnoseći mir će se dobiti,
Osvetu čineći nećeš miran biti.
Tko ti psovku reče, lažuć po nauk svoj¹⁴⁶,
On sebi doteče¹⁴⁷ grižnju i nepokoj
I gdi te taj stane¹⁴⁸ kî prava uvridi,
Zlobnu ćeš dat rane kad godi te vidi,
I sram će ga biti samoga od sebe
Kada se smisliti od bude od tebe¹⁴⁹.

Oni toj govore, na Kabal dojdosmo
I vitar i more veselo projdosmo.
I totu došadši izglasa viknuše,
Bokaru popadši, ter se napinuše¹⁵⁰.

¹⁴⁴ *povidaju* – pokazuju, pričaju o nama

¹⁴⁵ *na toj potaknutje...* – na to potiče svakoga vjernika

¹⁴⁶ *po nauk svoj* – po svojoj navici

¹⁴⁷ *doteče* – pribavi

¹⁴⁸ *stane* – sastane, sretne

¹⁴⁹ *kada se...* – Kada god na tebe pomisli

¹⁵⁰ *napinuše* – malo se napiše

Nigdi o večernjoj¹⁵¹ u najbolje doba¹⁵²
 Velik jim biše znoj¹⁵³ i tašća¹⁵⁴ utroba.
 Toga rad sedošē zatim užitati
 Ča bolje mogoše, vincem pripivati¹⁵⁵.

Dokle užitaju pojdoh posiditi
 Pri moru na kraju¹⁵⁶ ter se stah čuditi
 Da su ljudi мноzi viditi priprosti,
 Zlorušni¹⁵⁷, ubozi, a imaju dosti.
 Jer s takimi ljudi budu pribivati
 Razum, pravi sudi, i njih odivati.
 Kripost š njimi zato otajno pribiva
 Kakono i zlato kô zemlja pokriva.
 Mnimo da ne umiju koliko ugarci¹⁵⁸,
 Kad riči prosiju, tot veli mudarci.
 I vide se izvan u tisknu živin'ju,
 Iznutra budu stan čudnomu umin'ju.
 Čul si¹⁵⁹ Diojena¹⁶⁰, kî blaga ne imiše,
 Bačva nezadjena¹⁶¹ kojemu stan biše,
 Ter mu zavijaše¹⁶² Aležandar cesar¹⁶³,
 Jer u njem vijaše kriposti velik dar.

Zato kad ustaše, jah¹⁶⁴ jim govoriti:
 Svaki vās kazaše ne vele umiti

¹⁵¹ *večernja* – crkveni obred koji se moli oko 4 sata poslijepodne; put od Nečujma do Kabla (14 milja) prošli su brzo, jer im je vjetar bio povoljan

¹⁵² *u najbolje doba* – jer tada više nije jaka ljetna žega

¹⁵³ *znoj* – jer tada je vjetar pao, pa se opet digla vrućina

¹⁵⁴ *tašća* – prazna, jer su ranije objedovali

¹⁵⁵ *vincem pripivati* – uz jelo su pijuckali vino

¹⁵⁶ *pri moru na kraju* – na obali uz more; mjesto gdje se pjesnik iskrcao zove se Bok od Kabla

¹⁵⁷ *zlorušni* – loše odjeveni, u zlom ruhu

¹⁵⁸ *ugarci* – ugrci ili ogrci, najobičniji morski puževi naše obale (u Splitu nanare, u Dubrovniku narikle)

¹⁵⁹ *čul si* – pjesnik se obraća Bartučeviću

¹⁶⁰ *Diojena* – Diogena, grčkog filozofa stoika koji je živio u bačvi

¹⁶¹ *nezadjena* – bez dna

¹⁶² *zavijaše* – zavidaše

¹⁶³ *Aležandar cesar* – car Aleksandar Veliki

¹⁶⁴ *jah* – počeh

Ter me ste varali, je l' pravo toj, vite¹⁶⁵,
Zač neg ste kazali vele već umite.
Toj su potvrdile vaše pisni one
Kê mi vele mile u sarcu još zvone,
Kê mi će uzrok bit da vas ću želiti
I s vami češće it kudgod se voziti.
Pokloniv se natoj Paskoj zahvaljiva
I jošće razum svoj besidom pokriva.
Reče umiljeno: hvala tvoj vridnosti,
Sve je to rečeno po njeje milosti.
Svaki nas poznaje mi da smo isto toj,
Siromaški da je meu ljudi veći broj.

Toj rekši zatad rih da riči ostave,
Večeru naredih da rano oprave.
Kako bî rečeno, tako bî svaršeno,
Vareno i pečeno, lipo napravljeno.
Zaran večerasmo i na volju sideć,
Večerav, postasmo meu nami besideć.
Od lova morskoga dosti govorismo
I puta onoga dobar dil zbrojismo.
Totu jim rekoh ja: oto ste vidili,
Sve se je, bratjo mâ, zbito ča smo htili.
Dobro smo hodili po moru duboku,
Zdravo se vratili k našem otoku.
Vi ste pripivali, bugarili dosti,
Dostojni ste hvali za vaše kriposti.
Gdi su sad vitezi, od kih pripivaste,
Vojvode i knezi kojih spominaste?
Na svit jih sada nî, jedva se ime njih
Zna, reć bi je u sni kakono ljudi svih.
Kud oni pojdoše i mi ćemo iti,
I gdi svi dojdose mi ćemo prispiti.
Kamo vojevan'je, kamo njih hrabrosti
Biše i gizdanje i svake radosti?
Vrime jih odnaša kako se ne čuje,
I dila će naša, smart bo sve skraćuje.
Jer je sve taščina ovi svit ča prosi,
Kakono maglina kû vitar zanosi,

¹⁶⁵ vite – znate

Ali kako para iz zemlje kâ hodi,
Taj čas kâ se stara kada se porodi.
Zač ovdi dugo stan ne more nam biti,
Odkle do malo dan tribuje otiti.
Zato mi išćimo oni stan doteći
Koji nahodimo od svih vikov veći¹⁶⁶,
Ona pribivan'ja da bi nas dopala
Gdi su ljupka stan'ja nada sva ostala,
Koja su želile na svitu ovomu
Duše Bogu mile u dilu svakomu;
Koja Bog pripravi, stvoritelj od svega,
U nebeskoj slavi tim kî ljube njega.
A on ti ga ljubi i oni ga čtuje
Kî mu ne zagrubi¹⁶⁷, kî zakon spunjuje.
Njegovi zakoni hvale su dostojni
U kih su nasloni¹⁶⁸ mirni i pokojni.
Rekal je: ne tuži niktör, od zla se kaj,
Zapovid obsluži, ter hod k meni u raj.
Zapovid usilna nijedna božja nî,
A plaća obilna za to se svim čini.
Veli nam: jednoga Boga verovati,
U njega samoga ufan'je imati.
Ime u taščadi¹⁶⁹ njegovo ne reći,
Počten'ja¹⁷⁰ zaradi vasda ga časteći.
Blagdan počtovati na misu hodeći
I tege puščati¹⁷¹ molitve čineći.
Jednomu i drugomu¹⁷² da svako rojen'je
Roditelju svomu pridaje počten'je.
Nikogar nemilo da nitko ne ubije
Na rič ni na dilo ni mu smart želije.
Da ča ne ukrede tko vazam u ruku,
Tko neće da sede u vikovnju muku.
Da nam je ugodno putju ne zgrišati¹⁷³,

¹⁶⁶ *veći* – trajniji

¹⁶⁷ *ne zagrubi* – ne ogriješi se

¹⁶⁸ *nasloni* – oslonci

¹⁶⁹ *u taščadi* – isprazno, uzalud

¹⁷⁰ *počten'ja* – poštivanja

¹⁷¹ *tege puščati* – radove, poslove ostavljati

¹⁷² *Jednomu i drugomu* – misli se na roditelje

¹⁷³ *putju ne zgrišati* – ne sagriješiti bludno

A krivo i škodno ne svidokovati.
 I tuju nigdare ženu ne želiti
 Gdi se duše vare¹⁷⁴ tko neće otiti.
 I tokoj nikadar ne žudit ni htiti
 Od pravde koja stvar ne more nam biti.
 Zato ne činimo nijedno zgrišen'je
 U komu vidimo zakona uvrijen'je¹⁷⁵.
 Člane svete vire daržmo stanovito¹⁷⁶
 Koji se ne mire ni vide očitio.
 Oćučen'ja¹⁷⁷ naša s kih čudna množ¹⁷⁸ gine
 Ne dajmo da paša budu kê taščine¹⁷⁹.
 Vidin'je, slišan'je, obonjan'je¹⁸⁰ s timi,
 Garla okušan'je, taknutje¹⁸¹ za njimi,
 Htijmo da toj čine, nač nam jih Bog poda,
 A ne stvari ine s kih je duši škoda.
 Milosardja dila činmo telesnoga,
 Kâ su Bogu mila, tere duhovnoga:¹⁸²
 Pitàjūć lačnoga¹⁸³, sužnje odkupujuć,
 Pojeći žednoga, golih obukujuć,
 Na stan primajući goste i putnike,
 Ter pohajajuć slabe nemoćnike,
 Martvih ne čineći van zemlje ležati
 Neg jih nastojeći milo pokopati,
 Priprostih učeći, bludnih upravljajuć¹⁸⁴,
 Svīta ne krateći neumičim dajuć,
 Žalosnih tišeći, s naredne beside¹⁸⁵,
 Za onih moleći kî nas nenavide,
 Psovke i razprave svih od sarca praščajuć

¹⁷⁴ *vare* – muče

¹⁷⁵ *zakona uvrijen'je* – povredu zakona

¹⁷⁶ *stalnovito* – stalno

¹⁷⁷ *oćučen'ja* – osjetila

¹⁷⁸ *čudna množ* – veliko mnoštvo (ljudi)

¹⁷⁹ *taščina* – taština, tj. nevrijedne stvari

¹⁸⁰ *obonjan'je* – vonjanje, miris

¹⁸¹ *taknutje* – opip

¹⁸² *milosardja dila...* – djela milosrđa se dijele na djela tjelesnog i duhovnog milosrđa

¹⁸³ *pitajuć lačnoga* – hraneci gladnoga

¹⁸⁴ *upravljajuć* – popravljajući

¹⁸⁵ *s naredne beside* – sa zgodnom, prikladnom riječju

I tokoj usilnih¹⁸⁶ mirno podnašajuć,
Vasda ljubeć Boga, stvoritelja svega,
A kako samoga sebe iskarnjega¹⁸⁷.
U tomu se broje zakoni njegovi
I u tom svi stoje i stari i novi.
Kî dî riči one: ako me ljubite,
Činte da zakone moje obslužite.
Od tih kî jih znaju, tko se š njih ne krene¹⁸⁸,
Ja dobro poznaju da taj ljubi mene.
I ja ću se njemu milo očititi
I njega u svemu za draga imiti.
Jošće dî varh toga: tko me bude ljubiti,
On od otca moga ljubljen će vasda bit.
K njemu ćemo priti, š njim se dragovati,
I njega ljubiti i š njim pribivati.
Zato ga ljubimo nada sve ostalo
I njemu služimo verno i pristalo.
Molimo neka dar ovi nam daruje
Da duša vasda zgar tilom gospoduje,
A dušom razum naš da vâs vik oblada,
Svih ljudi, moj i vaš, ne pošad nazada¹⁸⁹,
A razumom vaju božja milost vela:
Kojom se vladaju svi gradi i sela.
Sad sa mnom svaki vâs Bogu hvalu pridaj,
Na zdravju koji nas dovede na naš kraj¹⁹⁰.
On nam raj dohrani i pošlji nam zlamen
Kî nas vasda brani; oni riše: amen.

Ja prem toj svaršivši¹⁹¹ sunce se obori,
Malo potarpivši¹⁹² noć osta odzgori¹⁹³.

¹⁸⁶ *usilnih* – silovite (ljude)

¹⁸⁷ *sebe iskarnjega* – svoga bližnjega

¹⁸⁸ *š njih ne krene* – ne odstupa od njih, tj. od zakona

¹⁸⁹ *ne pošav nazada* – ne zaostajući

¹⁹⁰ *na naš kraj* – na našu obalu, na naš otok

¹⁹¹ *prem toj svaršivši* – čim to svrših

¹⁹² *malo potarpivši* – malo se ustrpivši, pošto smo malo pričekali

¹⁹³ *odzgori* – na istoku

I zatim domalo barzo se spraviše
 Vazamši svičalo luč¹⁹⁴ na nj postaviše.

Idosmo puzeći potihio kraju pram,
 Jedan njih vozeći, drugi osti vazam.
 Oh lipo ti biše meni pogledati
 Kad riba ploviše¹⁹⁵ gdi ju on zamlati.
 Oni teg težati¹⁹⁶ hitro bo umiše,
 Svude obgledati kako se gdi htiše¹⁹⁷.
 Čudo sam vidio prohodeć oni kraj,
 Jednom je grišio¹⁹⁸, ne večće, večer taj.
 Jedna kû prežaše¹⁹⁹ mal mu se ne umače,
 Jer nigdi ležaše tajeć se meu skrače.
 I drugu tuj vadri bolje nego mnjaše
 Kojoj se pri sadri kus repa vijaše²⁰⁰.
 A niku nemilo, kakono sâm htiše,
 Upravi u rilo kô van rape²⁰¹ biše.
 Udri dva jastoga²⁰² dobra i nemala,
 Po sridi svakoga rana je dopala.
 Kojino skačući po moru igrahu,
 Šćipali mašući svoga zla ne znahu.

Prid samu Zavalu²⁰³ dojdosmo loveći
 Kako u zarcalu sve na dnu videći.
 I znaj da lov taki miliji mi biše
 Nego ini svaki kî parvo činiše.
 Pravo ti govoru, oni²⁰⁴ bo jest bio,
 Ako sam na moru drugi lip vidio.

¹⁹⁴ *vazamši svičalo* – uzevši svijeću koja se postavi na pramac da osvijetli dno s pomoću *luči*, smolaste borovine, koja se stavlja na rebra svičala; pod svičalom se riba lovi ostima u noćima bez mjesečine

¹⁹⁵ *ploviše* – plivaše

¹⁹⁶ *teg težati* – raditi posao

¹⁹⁷ *kako se gdi htiše* – kako je gdje trebalo

¹⁹⁸ *grišio* – pogriješio, promašio

¹⁹⁹ *prežaše* – vrebale

²⁰⁰ *vijaše* – viđale

²⁰¹ *rape* – rupe

²⁰² *jastog* je dubinski morski rak. Kako se tu spominju štipala, po srijedi je rak hlap

²⁰³ *prid samu Zavalu* – to mjesto pred zavalom zovu ribari Zubačni bok (Bujas)

²⁰⁴ *oni* – onaj lov; pjesnik uvjerava Bartučevića da je taj noćni lov bio najljepši

Ribe nabodoše nê prem kôko htiše
Ner kôko mogoše, malo mraka biše²⁰⁵.

Poča se podivat misec iza gore,
Svu zemlju obsivat i toj sinje more.
Zato se ja počah totu razpravljati²⁰⁶,
Veće časa ne stah, pojдох počivati.
Samo jim ovo rih: volju mi spunite,
Imam potrib mnozih, čujte, ne zaspite.
Bugarite i pojte, li da smo po hladu,
Veselo nastojte, u Staromu Gradu.
Paskoj rič izusti, priča²⁰⁷ govoriti:
I nâm ti se grusti²⁰⁸ veće dni gubiti.
Vrime upušćasmo cić ove lovine,
Vele²⁰⁹ se zastasmo od naju družine²¹⁰.
Luč nam je cipati i karpiti mrižu,
A pak putovati k Visu na Komižu²¹¹.
Kako jim rekoh ja tako učiniše
I prî ner sunce sja na Tvardalj dopriše.
Ča večer lovismo po moru sviteći
Za nestvu²¹² dilismo gdi može doteći²¹³.
Bil bih ti poslal rib, viteže svim pravi,
Ne to cića potrib neg zarad ljubavi.
Već ča si daleče, meu nami je gora²¹⁴,
A znaš ča se reče: jij ribu iz mora,
A meso iz kože, jer jedno i drugo

²⁰⁵ *malo mraka biše* – izašao je mjesec (*mrak* je naziv za noć bez mjeseca, doba za noćno ribanje)

²⁰⁶ *razpravljati* – raspremati, svlačiti

²⁰⁷ *priča* – poče

²⁰⁸ *I nam ti se grusti* – mučno nam je

²⁰⁹ *vele* – odveć

²¹⁰ *družina* – ribari imaju svoju družinu za lov velikim mrežama

²¹¹ *k Visu na Komižu* – Mjesto Komiža na otoku Visu je odvajkada važno ribarsko mjesto na zapadnoj obali otoka Visa; tu se love i sole srdjele

²¹² *za nestvu* – da se ponese; poslije ribanja se noćna lovina dijelila, da svaki ponese svoj dio kući

²¹³ *gdi može doteći* – kako je moglo doteći; dijelovi lovine su samo približno mogli biti jednaki

²¹⁴ *meu nami je gora* – Bartučević je stanovao u novom gradu Hvaru, pa bi trebalo prenositi ribu po ljetnoj vrućini preko gore koja dijeli Starigrad i Hvar

(kako znaš) ne može liti stat nadugo.
Li neć' brez lovine ni tî moje biti,
Jere gospodine, mužu plemeniti,
Jer ju ćeš imiti u knjižici ovoj
U koj ćeš viditi i vās lov i put moj,
Kojom ćeš živiti pun slavna imena,
Skončan'ja²¹⁵ ne imiti do duga vrimena,
Dokle strana ova (der do togaj vika)
Bude čtiti slova našega jezika.
Toj ti će draže bit ner moja lovina,
(Kê bi bil barzo sit), al koja stvar ina.
Ja ću želit meni, rodjače primili,
Da bi mi taki dni često dohodili.

Hieronymo Bertucio, equiti mag.²¹⁶
Hectoreus, semper tua stans ad vota paratus,
hanc tibi perpetua nectit de fronde coronam.

Petrus Hectoreus

MCCCCCLVI, die XIII. januarii²¹⁷

²¹⁵ *skončan'ja* – smrti

²¹⁶ *MAG.* se može čitati *magistro* ili *magnifico*. To posljednje odgovara bolje hrvatskomu naslovu, što ga inače daje Hektorović Bartučeviću: dostojnomu.

²¹⁷ Hjeronimu Bartučeviću, vitezu dostojnom, Hektorović, ostajući uvijek pripravan na tvoje želje, tebi ovaj vijenac savi od vječnoga lišća. *Petar Hektorović, 14. siječnja 1556.*

**Počtovanomu gospodinu
Mikši Pelegrinoviću¹, vlastelinu hvarskomu,
kančiliru zadarskomu**

Prigoda mi se po ovomu napokonjem Uskarsen'ju, Pelegrinoviću mili, pojti do onoga slavnoga grada (kojim se svi dičimo) Dubrovnika s nikimi rodjaci i s prijatelji mojimi u ormanu brigentinu, s jednom mrižaricom pod zapovid našu, gdi nas biše dvadeset po broju meju onimi koji služahu i kî služeni bihu, liše prisidac, namirnikov i prijatelj; na kî put vele me potaknu želja da vidim i stare prijatelje i nove, navlastito nike nigdar parvo nevidine, i došadši tamo prijati bismo i združeni s velikom ljubavju koju ti ne umim izpisati ni mogu, i prem da bih mogal, bila bi stvar vele duga pobrajati ljubav i milošću koju prijasmo najparvo od one prisvitle i prave gospode (koju kako je Bog milostivi gospodstvom darovao, tako ju je pametju i umin'jem i umiljenstvom i blagodarstvom i pravdom i kripostju narešio) i potom koju smo imali od prijatelj mnozih. Samo ti najedno govoru, ne listo u gradu da vasci u daržavi i kotaru njegovu gdi godi smo došli (a prošli ga smo i vidili dosti) vasci smo bili po čudnovati način vidini, ljubljani i obilno obdarovani, tako da jim smo ostali svim vèće nego gvozdenimi verugami vikovnjim načinom obezani. U kom gradu meju stvari ine najдох se vesel nemalo kada vidih da je i ondi poznano ime tvoje, jere izpitovan bih dosti za tebe i vele mi pohvaljena bi ljupka tvoja kakono stvar zamirita i izvarsna, kojuno ti nikad u pridnja vrimenta složi naredno i upisa. S koga puta nakon dvadeset i pet dan vrativši se domom, povidan mi bî jedan glas vele drag i ugodan, a to da se je tvoja vridnost združila s gospojom Livijom, vladikom narednom, plemenitom i pohvaljenom, za kû stvar ti se raduju sa svim sarcem, i veselim, želijući vam dug život, skladan, miran, čestit i dobar. I za zlamen'je od toga šalju ti s ovom knjigom pripisano (izvan onoga Ribanja moga i ribarskoga prigovaran'ja) ono čim mene u rečenomu gradu Dubrovniku i potom u našem u zavraćenju nadiliše, hoteći tebe od svih stvari kojimi mene darivaju dilnika učiniti. Toj ti će biti namisto onih darov koji se budu prijateljem na pir posilati. I povidaše mi do nikoliko vrimenta potom da si se pozvolvoljil, jere ti je parvi plod pomanjkao. Nemoj, molin te, da na svem daj hvalu Bogu koji sâm i jedini zna ča nam je za bolje i kî nam daje mnoge pute po kih moremo kriposti od uztarpin'ja pokazati, koji nam dili milosti i daje ono ča je drago njemu i vazima opet (kakono stvar svoju) kada je njemu ugodno. Budi ti dosti poznati da imaš virenicu plodnu, ča si (tako se meni mni) vele želio. Neću da se počudiš da ti se nisam prija radoval nego sada, jedno, zač i pozno radovan'je nije nigdar pohujeno, drugo, zašto i ne mogoh, jere sjutradan kako se varnuh s puta onoga, dojde mi jedna čudnovata nemoć

¹ Mikša Pelegrinović (oko 1500-1563) već se 1523. spominje kao *defensor* hvarske komune, od 1535. notar je u Korčuli, a od 1549. do smrti kancelar *in criminalibus* u Zadru. Autor je maskerate *Jejupka* (*Jupka*, *Jedupka*), jednoga od najizvornijih i najboljih djela stare hrvatske književnosti.

koju ti ne umim izreći i koja mi omrazi život moj, za tom druga koja me dovede do smartnoga mejaša tako da mi jedva u staru kipu nevoljnu dušu ostavi, za njimi treća i četvarta (koje mi ne tribuje pobrajati) tako da ovo šesti misec teče da me muče i nevolje i malo je dan da sam se počel dvizati s odra i pomalo postupati. U komu stanju najparvi trud prijah tebi ovo pisati, ufajući, kada izaznaš istinu od mene, da mi ćeš sve prijati za dobro. A za što imam sumnju nemalu da ti će u onomu ribarskomu prigovaran'ju jedna stvar biti neugodna dokle joj uzrok ne poznaš, a to jere si (možebiti) i od družih slišal bugarščice one koje su moji ribari bugarili i onu istu pisan koju obadva zajedno pripivaše, i mni mi se da mi ćeš reći u sebi: zašto nisi sam od tvoga uma kojegodi bugarščine i pisan izmislio i složio nego si pošal one stvari kê i družu umiju povidati? Zato ti dam znati da sam ja veliku pomnju stavil izpisati izvarstnomu vitezu onomu i dati na znanje sve ribanje moje i vās put moj pravom istinom onako kakov je bio, ne priloživ jednu rič najmanju, jer se inako nije pristojalo ni onomu komu pisah ni meni koji sam pisal, budući mi draga bila vasda istina u svemu, i toliko veće, zašto tko godi bi čteći poznal da su riči novo složene i izmišljene, mogal bi po tom verovati i daržati da je i sve ostalo ono s lažom složeno i izmišljeno. Zatim jošće vim da zna tvoja milost kakono Latini darže (pravo i dostojno) historiju za rič istinu, jere joj stavljeno jest ime od one riči koja se zove histor, ča zlamenjuje vidin'je ali poznan'je, a to zač nitkor ini ne piše tej stvari nego tko jih je vidio i poznao. Tako ti i mi i sve strane našega jezika (koji se meju svimi ostalimi na svitu najveći broji i nahodi) darže i scine bugarščice za stvari istine, brez sumnje svake, a ne za lažne kako su pripovisti nike i pisni mnoge. Zato ovo budi odgovor moj i tebi i svim inim koji sam sa svom moćju (kako sam umil najbolje) izpisal sve ono ča je Paskoj i Nikola bugaril i spival; koje stvari ali su se oni od družih naučili ali družu od njih, toj meni ništore ni daje ni odnosi i ako ćeš da ti povim ono ča se meni mni, dim ti da je veće prilično k istini da su se oni od družih naučili nego družu od njih, a to jere su oni ribari i ljudi od mora koji, brodeći se nigda s ovim a nigda s onim, ništo su od ovoga a ništo od onoga slišali i s pomnjom slišajući naučili. Ino mi ne ostaje da reku za sada nego da ti se u svemu priporučujem i da želim svaki tvoj napridak i počten'je i čast kako sam želio vasdakrat.

U Starom Hvaru na dvadeset dan miseca oktobra, sedmoga godišća od spasen'ja varhu tisuća pet sat i pedeset.

Petre Hektorović
istomu gospodinu Mikši Pelegrinoviću

Evo ti šalju, kripostni i naredni gospodine Mikša, oni sarbski način (ovdi zdolu upisan) kojim je Paskoj i Nikola svaki po sebi bugarščicu bugario i tokoje način od one pisni / kliče *devojka*, koju su obadva zajedno pripivali.

*V staróm Huáru na duádesét dán misecá octobrâ, ³⁷ sedmo
ga godiscchia od spásenya, uarbn tisuchia pět sât i pet
desét.*

PETRE HECTOROVICH ISTOMY GOSPODI-
NY MICHSCI PELEGRINOVICHIV.

Evoti scagliu Chripostni i náredni Gospodine Mi-
chscá, oni Sarbschi nácin (oudi zlólu upisán) Choyims
ye Paschoy i Nichola sfachi po sebi bugarscchicu buga-
rio, Itochóye nácin od oné pisni Ichlice Deuoychâ:
Choyusu obadua zayeduo pri piuali.

B V G A R S C C H I C A .

Chadamisc radosave uoyeuoda od digliasce,
Od suoyegà grada dísnoqa siuerina
Cestómise radosaf na siuerin obzirafce,
Teretomi ouacho bellu gradu besiyafce

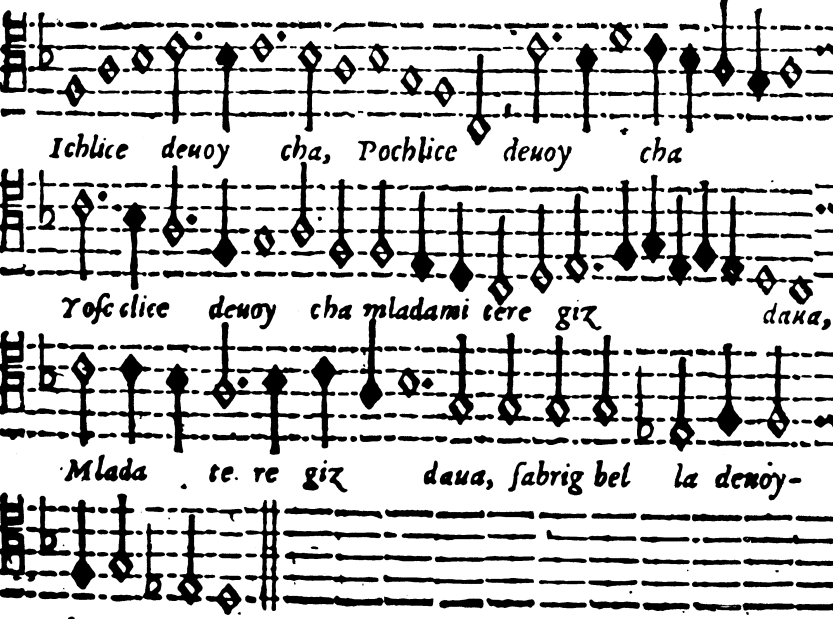
K

Ouomite oftauglam belli gradu sine rine
 Moy difni grade
 : Neznam uechie uyuluc, neznam uechie, uidiſc lime

P I S A N.

Ichlice deuoy cha, Pochlice deuoy cha
 Toſclice deuoy cha mladami tere giz daka,
 Mlada te. re giz daua, ſabrig bel la deuoy-
 cha dunaya.

PE.

Hektorovićev notni zapis bugarščice *Kada mi se Radosave vojvoda i I kliče devojka* iz prvoga izdanja djela *Ribanje i ribarsko prigovaranje i razlike stvari ine složene po Petretu Hektoroviću Hvaraninu*, Venecija, 1568.

1

Ka-da mi se Ra-do-sa-ve vo-je-vo-da o-di-lja še.
od svo-je-ga gra-da div-no-ga Si-ve-ri-ri-a
če-sto mi se Ra-do-sav na Si-ve-rin ob-zi-ra-še,
te-re to mi o-va-ka be-lu gra-du be-si-ja-še:
o-va mi te o-stav-ljam, be-li gra-du Si-ve-ri-ne,
moj div-ni gra-de ne-znam ve-će vi-ju li te,
ne znam ve-će, vi-diš li me.

2

I kli-će de-voj-ka, po-kli-će de-voj-ka
još kli-će de-voj-ka mla-dami te-
-re giz-da-va, mla-da te-
-re giz-da-va, sa brig be-la de-voj-ka Du-na-ja.

Suvremena transkripcija Hektorovićeva notnog zapisa (Lovro Županović)

Metodički instrumentarij

dr. sc. Jelena Vignjević

Razmisli i stvaraj

- Kao renesansni čovjek, Petar Hektorović svoje zanimanje za prirodu i čovjeka te svoj doživljaj stvarnosti smatra vrijednima i dostojnima da budu zapisani u stihovima. Tom zapisu Hektorović daje naslov *Ribanje i ribarsko prigovaranje*.

Razumiješ li taj naslov? Je li riječ *prigovaranje* nekako povezana sa sadržajem Hektorovićeve djela? Prigovara li tko kome zbog čega igdje u sadržaju djela? Ima li riječ *prigovaranje* isto značenje u hrvatskom jeziku 16. stoljeća i danas?

Riječ *prigovaranje* u Hektorovićevu jeziku znači ono što danas nazivamo razgovorom. Izrazom ribarsko prigovaranje pjesnik je hrvatskim izrekao talijanski izraz *ecloga piscatoria*. Danas se tu vrstu naziva ribarskom eklogom. Ekloga, vrlo popularna u renesansi, označavala je dijalošku književnu vrstu, najčešće pastoralnu, a hrvatskim se jezikom nazivala i »razgovor pastijerski«.

- Hektorović je bio svestrani, renesansni čovjek: pjesnik, filozof i graditelj. Ostavio nam je u nasljeđe književna djela, ali i graditeljski rad – ljetnikovac i utvrdu Tvrđalj u rodnome Starom Gradu na otoku Hvaru. Prema vlastitim je nacrtima vodio gradnju utvrđenog ljetnikovca.

U bilješci o autoru i iz drugih izvora istražite okolnosti u kojima je Hektorović gradio Tvrđalj.

Tvrđalj, ribnjak i altana s latinskim natpisom *Omnium Conditori*

Analizirajte slike toga renesansnog ljetnikovca (samostalno ili u suradnji s drugim učenicom).

S morske strane to je utvrda (da odoli napadima Turaka i gusara), a s unutrašnje je ljetnikovac s perivojem i ribnjakom (da ugodi renesansnom čovjeku).

Istražite o ljetnikovcu Tvrdalj i o natpisima na njegovim zidovima.

Više informacija i fotografija dostupno je u zanimljivosti [Najglasovitija građevina hrvatske književnosti](#).

- I u natpisima se ogleda Hektorovićeva trojezičnost – pisao je hrvatskim, latinskim i talijanskim jezikom.

Što znači natpis *Omnium Conditori*? Kome Hektorović posvećuje svoje djelo, tj. svoje ljudsko stvaralaštvo?

Jedan je od natpisa na talijanskom jeziku – *Fede e realtà o quanto è bella* (O, koliko su lijepe vjera i stvarnost).

Razmislite o tim natpisima, povežite ih s odlikama humanizma i s odlikama renesanse.

NAUČI, TO JE VAŽNO

Ribarska ekloga: ekloga (grč. *έκλογή*: izbor) prvotno je bio naziv za izbor pjesama, a poslije za pjesmu bilo koje tematike, pisanu u formi solilokvija, monologa ili dijaloga, obično bez naglašene dramske fabule. Ekloga najčešće donosi temu iz pastirskog života (pastorala), opisuje idiličan život u prirodi, pastirske razgovore, natjecanja i ljubavne zaplete. Ribarska ekloga u idiličnom, ribarskom ambijentu donosi sadržaj u kojem ribari preuzimaju funkcije pastira i slave vlastiti način života. Ribarsku eklogu uveo je u pjesništvo talijanski književnik Jacopo Sannazzaro (1455. – 1530.) sa svojih pet *Ribarskih ekloga* (*Eclogae piscatoriae*).

- Ipak, ovo djelo Hvaranina Petra Hektorovića nije samo ribarska ekloga. Po određenim elementima možemo ga nazvati i putopisnim epom i pjesničkom poslanicom i didaktičnim spjevom.

Citiraj ili parafraziraj elemente iz Hektorovićeve djela koji potvrđuju sljedeća žanrovska određenja: pjesnička poslanica, putopisni ep, ribarska ekloga, didaktički spjev. Možeš ispuniti ovakvu tablicu ili citate izražajno pročitati i snimiti.

žanrovsko određenje	pripadajuće potvrde iz teksta
pjesnička poslanica	
putopisni ep	
ribarska ekloga	
didaktički spjev	

Odgovori na pitanja

- Potaknut renesansnim zanimanjem za ljudski realni svijet Hektorović u svom pjesničkom djelu donosi opis prirode i opis ljudi.
Koju prirodu opisuje Petar Hektorović? Koje otoke, koje uvale?
Koje ljude opisuje Hektorović? Što doznaješ o njima – o njihovoj vanjštini, o dobi, o njihovu djelu, o njihovim karakterima?
Koje ribe spominje Hektorović?
Koje uporabne stvari – predmete – pjesnik opisuje?
Koje običaje opisuje?
Koje narodne pjesme autor zapisuje?
- Koliko dijelova ima *Ribarsko prigovaranje*? Koliko je aktivnih likova u spjevu? Koliko dana likovi provode na moru?
Struktura Ribanja i ribarskog prigovaranja počiva na broju tri.
Možeš li objasniti simboliku takve strukture i njezinu stilističku funkciju?

- Pjesnikovo putovanje s trojicom ribara ide od Hvara do Šolte, te natrag od Šolte do Hvara. Na kraju se likovi vraćaju na početak. Razbacane lokalitete koje obilazi pjesnik s trojicom ribara poređaj redom kako su ih likovi u djelu pohodili od Hvara do Šolte:

Zavala – Stari Grad (»pri Ploči«) – Lučišće – Nečujam
– rt Kabal – Šumljivena – Bok od Rata

- Pjesnikovi stihovi obraćaju se na početku Jeronimu (Hijeronimu) Bartučeviću, ali i na kraju. Spjev započinje i završava obraćanjem Bartučeviću.

Što doznaješ o Jeronimu Bartučeviću?

Što Petar Hektorović, pokazuje se na kraju, daruje Jeronimu Bartučeviću?

Što je dar pjesničkog djela u odnosu na dar ribarskog ulova?

- Pojasni završne stihove:

Li neć' brez lovine ni tî moje biti,
Jere gospodine, mužu plemeniti,
Jer ju ćeš imiti u knjžici ovoj
U koj ćeš viditi i vās lov i put moj,
Kojom ćeš živiti pun slavna imena,
Skončan'ja ne imiti do duga vrimena,
Dokle strana ova (der do togaj vika)
Bude čtiti slova našega jezika.
Toj ti će draže bit ner moja lovina,
(Kê bi bil barzo sit), al koja stvar ina.

(1673-1682)

- Što misliš – koliko je vrijeme izmijenilo hrvatski jezik? Možeš li ti »čtiti slova našega jezika«, odnosno čitati i razumjeti hrvatski jezik kojim je *Ribanje* pisano? Na koje teškoće pritom nailaziš? Razgovaraj o tome s drugim učenicima.

Kojim je narječjem hrvatskoga jezika pisano *Ribarsko prigovaranje*? Koje elemente toga narječja prepoznaješ u tekstu? Navedi pokoji primjer.

- Čime ribari kratae vrijeme, sebi i vlastelinu Hektoroviću, dok ribaju, veslaju i plove?

- Pronađi u prvom dijelu tri počasnice (zdravice). Kakva je pjesma počasnica? Kojom počasnicom časte ribari vlastelina Hektorovića, a kojima sebe međusobno? Poslušaj (samostalno ili uz prevođenje na znakovni jezik) jednu od počasnica na poveznici:
<http://lektire.skole.hr/audio/nas-gospodin-poljem-jizdi>
- Pronađi zagonetke i pitalice kojima se nadmeću ribari prvoga i drugog dana.
- Drugog dana ribari pjevaju jednu lirsku narodnu pjesmu i dvije bugarštice (bugarščice). Pronađi te pjesme.
O kojim junacima pjevaju?
- Trećeg dana ribari se nadmeću mudrim i poučnim izrekama i poslovicama. Pronađi koju od njih.

NAUČI, TO JE VAŽNO

POČASNICA je kratka lirsku usmena pjesma koja se na svetkovinama (svadbama, gozbama i dr.) pjeva nekomu u čast. Ustaljenih je melodijskih obrazaca, s deseteračkim ili osmeračkim stihovima, uglavnom rimovanima. Najstariji je poznati zapis počasnice iz zbornika Nikše Ranjine (1507.), a najpoznatije su počasnice iz Hektorovićeve *Ribanja i ribarskoga prigovaranja* (1568.). Sačuvana je zbirka počasnica iz XVII. st. u jednome rukopisu iz Perasta, te zbirke korčulanskih i bračkih počasnica iz XVIII. st.

BUGARŠTICA (BUGARŠĆICA) vrsta je najstarije zapisane hrvatske usmenoknjiževne pripovjedne pjesme. Podrijetlo naziva najčešće se povezuje s glagolom *bugariti*, u značenju tužno pjevati, i latinskim pridjevom *vulgaris* koji je označivao pjesme na pučkom jeziku. [Prvi zapis neke bugarštice](#) zabilježen je potkraj XV. st. među moliškim Hrvatima u Italiji. Zatim su, sredinom XVI. st., nastala dva zapisa iz Hektorovićeve *Ribanja i ribarskog prigovaranja*. Najveći broj bugarštica zapisan je u nekoliko rukopisa iz Dubrovnika i Boke kotorske u XVIII. stoljeću. S XIX. st. bugarštice iščezavaju.

Bugarštice su zaokupljene epskom, junačkom tematikom – kršćansko-turskim sukobima i zbivanjima iz povijesti.

- Hektorović u svom spjevu često spominje riječ *baščina*. *Baščina* znači domovinu, rodni kraj, očevinu.

Izdvoji iz teksta dijelove u kojima se govori o *baščini*, najviše ih je u trećem danu *Ribanja*. Protumači taj govor u kontekstu onodobnih turskih osvajanja i Hektorovićeve osobnog iskustva provale Turaka na Hvar 1539. godine.

Načini esej pod naslovom »*Baščina* u djelu Petra Zoranića i Petra Hektorovića«.

- Hrvatski pjesnik Vladimir Nazor (1876.-1949.) inspiriran Petrom Hektorovićem i njegovim *Ribarskim prigovaranjem* piše svoju ribarsku eklogu:

Vladimir Nazor: *Ecloga Pescatoria*

Domine Petre, dan sviće. – Je l' Paskoj uredio barku?
Je li muškatala sud Nikola ponio već?
Krenimo. – Zaliv je miran, al pučina puna je borā;
Jedro napunit, flok naduti vjetra će dah.
Bit će malo ribā u mrežama, al mnogo radosti
U srcu; duša će bit vedra ko nebeski svod.
Žedan vode sam stare iz gustirne iz nje što pio
Marul u Nečujmu; glad moj je čakavsku r'ječ
Čuti gdje, starinska, zvuči u ustima ribara tvojih;
I još nešto: svoj želim da ugledam fjord,
Ondje, Brača na kraju, gdje davno sam čekao da l' će,
Kao u snu, tvoj brod k žalu doploviti mom.

Pronađi u Nazorovu tekstu poveznice s Hektorovićevim *Ribarskim prigovaranjem*.

Usporedi Hektorovićev i Nazorov stih. Što zaključuješ?

Kome se obraća u pjesmi Vladimir Nazor? Usporedi to obraćanje s obraćanjem Petra Hektorovića Hijeronimu Bartučeviću u *Ribanju i ribarskom prigovaranju*.

Napiši esej ili snimi kritički osvrt pod naslovom »Pjesnici – uzori jedni drugima«.

- Osmisli poslanicu svom prijatelju. U poslanici opiši jedno svoje putovanje – prostor kojim si prolazio, ljude koje si susretao, svoje doživljaje na putu. Poslanicu možeš uputiti svom prijatelju na njegovu e-adresu kao e-poslanicu (elektroničkom poštom kao tekst ili zvučnu poruku). U privitku možeš poslati i fotografije s puta.
- Izdvoji ključne doživljaje Hektorovićevih likova i prikaži ih stripom ili igrokazom. Osmisli prikaz trojice ribara i pjesnika. Prikaz može biti likovni, pisani, scenski, glazbeni ili govorni. Možeš se koristiti digitalnim alatima za izradu stripa **Pixton** ili **Make Beliefs Comix**:

<http://e-laboratorij.carnet.hr/pixton-udahnite-zivot-strip/>

<http://e-laboratorij.carnet.hr/make-beliefs-comix-brzo-jednostavno-do-vlastitog-stripa/>

- Prikaži prostor kojim su se kretali Hektorovićevi likovi (uvale, rtovi, plaže, otvoreno more...) crtežom ili slikom ili reljefnim prikazom. Možeš pronaći fotografije tih prostora i prikazati ih u obliku postera.

U izradi postera pomoći će ti digitalni alat Canva, dostupan na poveznici:

<https://www.canva.com/create/posters/>

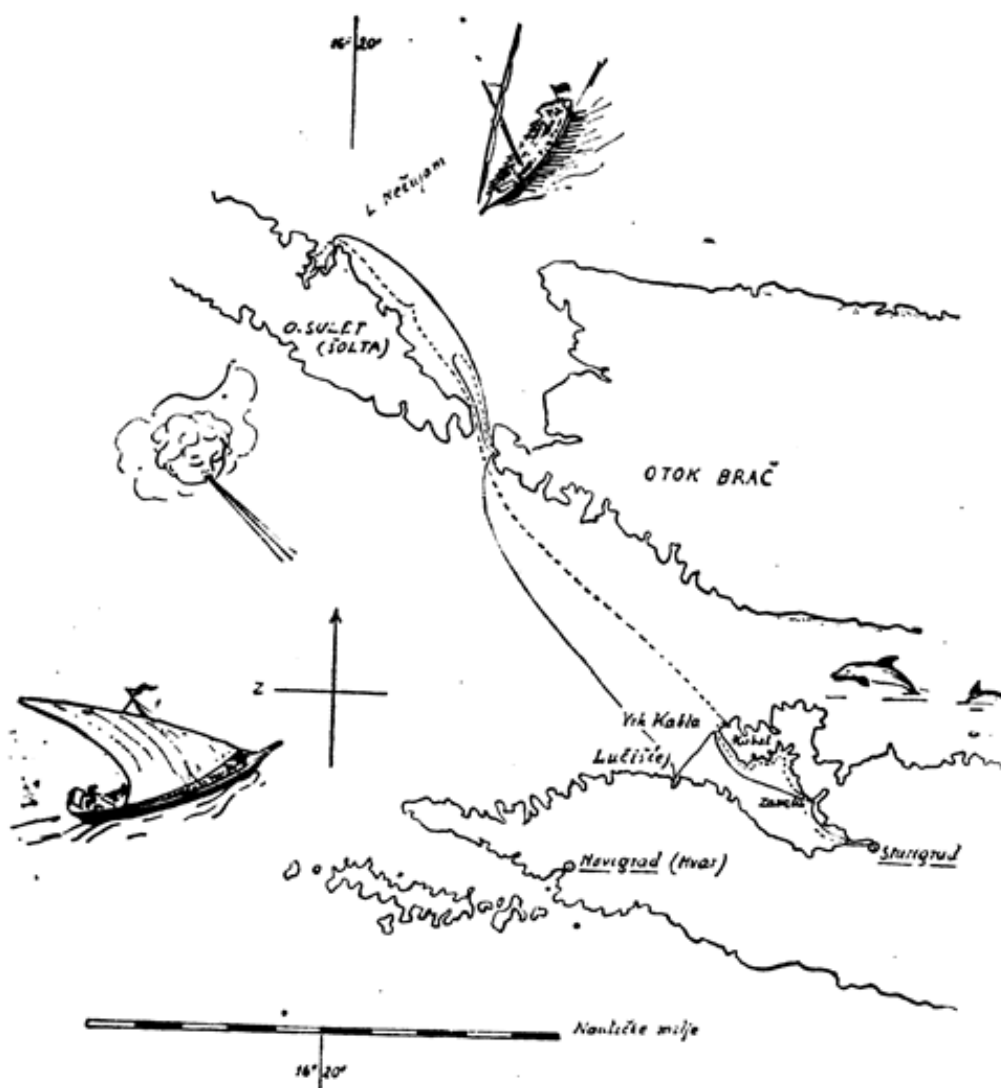
SKUPNI RAD I RAD U PAROVIMA

- Razgovarajte u razredu o putovanjima i upoznavanju okoline putovanjem. Osvrnite se pritom na današnje načine putovanja. Kako se danas putuje u odnosu na putovanja u 16. stoljeću? Što se gubi današnjim putovanjem u odnosu na onodobno? Koja svoja putovanja pamtite kao posebna? Obratite pozornost na pravila i bonton skupnog razgovora – poliloga. Možete razgovarati u manjim skupinama, po četiri učenika, osmisliti zaključke i predstaviti ih razredu.

- U parovima osmislite intervju s pjesnikom Petrom Hektorovićem ili s kojim od ribara koji su s njime putovali. Jedan učenik je novinar, a drugi izabrani književni lik ili pjesnik. Učenik novinar može mobitelom snimati intervju. Nakon prikaza intervjua, učenici se mogu zajedno osvrnuti na intervju i na usklađenost pitanja i odgovora s likovima kako su prikazani u Hektorovićevu djelu.

Poticaji za daljnji rad

1. Ramiro Bujas, jedan od priređivača *Ribanja i ribarskog prigovaranja* (1951.), načinio je kartu trodnevnoga Hektorovićeova putovanja opisanoga u *Ribanju i ribarskom prigovaranju*.

Pomoću fotografija lokaliteta na kojima je Hektorović bio i Googleove karte načini i ti prikaz puta opisanoga u *Ribanju i ribarskom prigovaranju*, samostalno ili u suradnji s vršnjakom.

2. Otputuj u srednju Dalmaciju, obiđi Hvar, pođi u Stari Grad i u Tvrđalj (putovanje može biti virtualno, uz pomoć Googleove karte).
3. Poslušaj kako tekst *Ribanja i ribarskog prigovaranja* zvuči u izvedbi izvornih govornika – članova amaterskoga Hvarskoga pučkog kazališta – na poveznici:
<https://www.youtube.com/watch?v=fX4X-2jnG2M>
4. I danas Hektorovićev spjev potiče druge umjetnika na stvaralaštvo. Pogledajte ili poslušajte *trailer* za dokumentarni film *Fishermen's conversations* (2014) koji je na Hvaru snimila Chiara Bove Makiedo, na poveznici: <https://filmfreeway.com/38490>
5. Hrvatski audio-vizualni centar odobrio je u 2017. godini sredstva za snimanje dugometražnog igranog filma *Ribanje i ribarsko prigovaranje*, o Hektoroviću i njegovom spjevu. Autor scenarija i redatelj je Milan Trenc, a film nastaje u produkciji »Studija devet«.
Kada film bude na repertoaru, pogledaj ga u kinu!
6. Napišite esej ili snimite radio emisiju o Hektorovićevu *Ribnaju i ribarskom prigovaranju*. Pritom se možete koristiti sljedećim izvorima:
 - Bogišić, Rafo, 1970. »Pjesnička intima Petra Hektorovića«. U: *Zbornik radova o Petru Hektoroviću*, ur. Jakša Ravlić, Posebno izdanje časopisa *Kritika*, 6, Zagreb.
 - Bujas, Ramiro, 1951. »K ovom izdanju«, predgovor *Ribanju i ribarskom prigovaranju Petra Hektorovića*, Jadranski institut Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb.

- Čale, Frano, 1970. »O jedinstvu nadahnuća u Ribanju i ribarskom prigovaranju«. U: *Zbornik radova o Petru Hektoroviću*, ur. Jakša Ravlić, Posebno izdanje časopisa *Kritika*, 6, Zagreb.
- Frangeš, Ivo, 1987. *Povijest hrvatske književnosti*, Nakladni zavod Matice hrvatske – Cankarjeva založba, Zagreb – Ljubljana.
- Franičević, Marin, 1964. »Ličnost i djelo Petra Hektorovića«. U: *Književne interpretacije*, Naprijed, Zagreb.
- Franičević, Marin, 1970. »Poetika Petra Hektorovića«. U: *Zbornik radova o Petru Hektoroviću*, ur. Jakša Ravlić, Posebno izdanje časopisa *Kritika*, 6, Zagreb.
- Jelčić, Dubravko, 1997. *Povijest hrvatske književnosti. Tisućljeće od Bašćanske ploče do postmoderne*. Naklada P. I. P. Pavičić, Zagreb.
- Muhoberac, Mira, 1998. »Ribanje i ribarsko prigovaranje Petra Hektorovića«, predgovor u knjizi: Hektorović, Petar, 1998. *Ribanje i ribarsko prigovaranje*, Sysprint, Zagreb.
- Novak, Slobodan Prosperov, 1997. *Povijest hrvatske književnosti. Od humanističkih početaka do Kašićeve ilirske gramatike 1604.*, II. knjiga, Zagreb.
- Pavličić, Pavao, 1987. »Kojoj književnoj vrsti pripada Hektorovićevo Ribanje i ribarsko prigovaranje?«, *Croatica XVIII*, br. 26/27/28, Zagreb.
- Švelec, Franjo, 1970. »Petar Hektorović u hrvatskoj književnosti«. U: *Zbornik radova o Petru Hektoroviću*, ur. Jakša Ravlić, Posebno izdanje časopisa *Kritika*, 6, Zagreb.
- Ako te posebno zanimaju napjevi koje je zapisao Hektorović u Ribnaju, pročitaj više u:
 - Županović, Lovro, 1970. »Napjevi iz Hektorovićeve 'Ribanja' u svjetlu suvremene muzikološke interpretacije«. U: *Zbornik radova o Petru Hektoroviću*, ur. Jakša Ravlić, Posebno izdanje časopisa *Kritika*, 6, Zagreb.
- Ako te posebno zanimaju životinje koje Hektorović u spjevu spominje, pročitaj više u:
 - Šundalić, Zlata, 2012. »Carstvo Animalia u Hektorovićeveu Ribanju i ribarskom prigovaranju«. *Dani Hvarskog kazališta*:

Građa i rasprave o hrvatskoj književnosti i kazalištu, 38, 1, str. 159-195.

7. Poslušajte [zvučnu knjigu Ribanje i ribarsko prigovaranje](#). Na portalu eLektire dostupna je u cijelosti. Interpretirali su je Jure Radnić, Kristijan Ugrina i Ivica Beatović.
8. Poslušajte izvedbu lirske pučke pjesme [I kliče devojka](#) koju su Petru Hektoroviću otpjevali ribari Paskoj i Nikola, a notni je zapis uključio Hektorović u prvo izdanje *Ribanja i ribarskog prigovaranja*. Pjesmu izvode Zadarski madrigalisti.
Poslušajte i interpretaciju pučke pjesme počasnice kojom su Petra Hektorovića počastili ribari Paskoj i Nikola – [Naš gospodin poljem jizdi](#).
Razgovarajte o jeziku tih pjesama. O kojem je hrvatskom narječju riječ? Koje specifičnosti toga narječja prepoznajete u pjesmi *Naš gospodar poljem jizdi*?
Razgovarajte o glazbenim odlikama prve pjesme.
9. Na portalu e-Lektire postoji posebna cjelina posvećena [hrvatskoj folklornoj književnosti](#), kao i [narodnom pjesništvu](#). Prouči ih, a osobito zanimljivost o neobičnim okolnostima zahvaljujući kojima je do nas došla [najstarija hrvatska bugaršćica](#).
10. Ako imaš poteškoća s razumijevanjem Hektorovićeve čakavštine, potraži izdanje *Ribanja i ribarskog prigovaranja* Matice hrvatske iz 1999. godine. U njemu je pjesnik i prevoditelj Marko Grčić spjev prepjevao na suvremeni hrvatski jezik.

Rječnik

ali – ali, ili, nego

alubaša (tur.) – hrabri paša (v. **baša**)

arbor (lat.) – jarbol

arbun (tal.) – vrsta morske ribe

argutla (lat.) – držak kormila

bad – greben

bantuz – čašica za puštanje krvi

barziti – brzati, žuriti

barže – zar

baša (tur.) – turski glavat, starješina

baščina – očevina, domovina

bazd (bazda) – bazga, zova

bičak – škljoca, britva, tj. svinut nožić, složen u koricama

bigati – bježati

bilig – znak, znamenje

blazina – jastuk

bljusti, bljudem – čuvati, paziti

bo – jer

bokara (tal.) – vrč; drvena čaša

boliti se – trpjeti

brašnenica – jelo, hrana

brašno – hrana, jelo

brez – bez

broditi se – ploviti, prelaziti

bucati – činiti buku udarajući u more posebnom spravom, **pobukom** (v.) ili

bucalom

bud – da, ako, kad

buklija – čutura

bus – šimšir, zelenika

čić (čića) – zbog; radi

cka – daska

ckvarn (gen. **ckvarni**) – mrlja

čarnorep – crnorep, ušata (vrsta ribe)

čarn – crn

čepris – čempres

čestit – sretan

čestokrat – često puta

črida – niz; jato riba

čtiti – čitati

čtovat – častiti

čudan – divan; vrijedan čuđenja

čujaše – čuđaše, od **čuditi se**

čuju se – osjećam se

čuti – čuvati; bdjeti

dake – dakle

darvarica – spremište za drva

daržava – posjed; kraj

davori – jao; općenito uzvik

dažjevica – kišnica

der – sve do

diliti se – rastati se, poći

dim – v. **diti**

diti (prez. **dim**) – govoriti, kazati, reći

divstvo – nevinost, djevičanstvo

dogodati se – događati se

dolika – dolje

domodar – domaćin

domom – kući

došad – došavši

drozak (gen. **drozga**) – vrsta ribe, drozd, lumbrak

drugovja – drugi put
družba – društvo
dvorno – udvorno, uljudno

gatka – zagonetka
glavnja – cjepanica, panj
gostara – boca, staklenka
grajski – gradski
grustiti se – gaditi se, biti mrzak
gustirna – bunar, cisterna

hiniti – varati, obmanjivati
hitati – loviti
hotnica – priležnica, drolja
hraniti – čuvati, spremati
huje – gore, huđe

imiti – imati
inamo – drugamo
inude – drugdje
iskarnji – bližnji, susjed
izeti (prez. **izmem**) – uzeti, izvaditi
izgibil – smrt, propast
izmi – v. **izeti**
iznam – izvadivši
izplesti – izvući iz spleta, osloboditi
izvarnuti se – obraniti se

ja – v. **jati**
jajnik – slatko jelo od jaja
jame – v. **jati**
jati (prez. **jamen**) – uzeti; početi, uloviti
jazik – jezik
jeda – da li
jelsamin – jasmin, čemin
ježina – ženka morskog ježa; jestiva je njena ikra
jija – jed, bijes, gnjev
jizbina – jelo, hrana, jestvina
jizda – jezda, jahanje
jizditi (prez. **jižju**) – jezdjeti, jahati

jošće – još
jur – već

kako – kao
kami – kamen
kanjac – vrsta morske ribe
kanjčenica – sprava za lovljenje kanjaca
kapara – biljka kojoj se pupoljci ukiseljuju za začim
kaškaval (tal.) – kačkavalj, vrsta masnog ovčjeg sira
katun (rom.) – selo, kraj; pastirsko naselje
kavad, kavada (grč.) – bogata svilena gornja haljina
kí, kîno – koji, kojino
kip – tijelo
kirižija – vozar, kočijaš koji vozi tuđu robu za kiriju
kloniti – pružiti
knjižnik – pisac
kô – kako; koje
kolač – obli kamen koji mrežu vuče na dno mora
kom – kad
komarča – vrsta morske ribe, lovrata, podlanica
kon – kod, kraj
konik – nastamba
kopitnjak – oruđe za hvatanje kopita (školjaka)
koporati (prez. **koporem**) – micati se
kripost – snaga
kupica – čaša

lačahan – gladan
lačan – gladan
lahčina – lakoća
lantina (tal.) – vrsta jedra; motka što drži jedro
li – ali; premda, makar
ličmina – ličina, konop

liše – više, osim, iznad
liti – godinama, od **lito**
luč (gen. **luča**) – drvo što dobro gori, služi i kao svijeća
lustra – ljuska

mali – malo tko
mardav – nespretn
medni – slatki, medeni
metati – bacati (mrežu)
metan'je – v. **metati**
milošća – milost, ljubav, ljubaznost
minovati (prez. **minujem**) – nadilaziti
minuti – izraziti mišljenje, misliti; minuti, proći
mislidir – deder misli
misto – prostor
mišćani – sugrađani
mlajahti – mladahni
mlaji – mlađi
mniti – misliti
mnokrat – mnogo puta
množ (gen. **množi**) – mnoštvo
množati – pojačavati se
moriški (tal.) – moreški, maurski, arapski
mošnja – kesa
muškati (tal.) – muškat, vrsta grožđa i vina

nač – zašto, čemu
nadijati se – nadati se
nadvoru – vani, na otvorenom
najliše – najviše, osobito
napraviti – popraviti, urediti
naprišno – brzo, naglo
naredan – čestit, valjan; uredan; kako treba
naručati – povjeriti, reći
naslon – pomoć, oslonac
nasvaditi – oklevetati, optužiti
nenaviditi – mrziti

neslan – budalast, nespretn
nestva – dio lovine, riba koju svaki ribar nosi kući
neumići – koji ne umiju
nezadnjen – bez dna
nici – neki, nekoji
nič – nešto
nikôko – nekoliko vremena
nizdola – prema dolje
nohat – nokat
nuti – gle

njizdo – gnijezdo

obadati – bosti
obitati (prez. **obetuju**) – obećati, zavjetovati se
obezan – obvezan, zahvalan
oblast – vlast
obliniti se – ulijeniti se
obonjan'je – njuh
obrati – izabrati
obsići – opsjeći
obstupiti – opkoliti
oć (oći) (prez. **ojdu**) – pustiti, otići
oddi – otkačiti
odiliti se – oprostiti se, poći
odkladati – izostavljati
odkle – otkad
odrišen – razriješen, odgonetnut
ogar – lovački pas
ojdoše – v. **oć**
onada – onda, tada
onuje – onuda, dalje
optićiti se – umnožavati se
ostinuti – ohladnjeti
oštarje – oštrice, sječivo
otaći – otići
oto – eto
otvor – u izrazu **riči bez otvora**: nejasne riječi

ozirati se – obzirati se, pogledavati
ozubatac – zubatac, vrsta ribe

padela (tal.) – tava

pagar (lat.) – vrsta morske ribe slične zubacu, tvrdoperka

pametiti – pamtiti

paprenjâk – vrsta kolača

paržina – sitni pijesak, pržina

pedipsija (grč.) – kazna

pereni – perjem iskićeni

pic – vrsta morske ribe

pića – hrana

pisačje – krupniji pijesak

pismo – knjiga

plaho – bijesno, žestoko

plav – brod

plinak – plijen

pubuk – sprava za **bucanje** (v.), na štapu nataknut drven čunj, s izdubenim dnom, kojim se okomito udara u more, da se ribe plaše (búcalo, bucaljka)

počalo – počelo, iskon

počati – početi

počinuti – umrijeti, uginuti

počten'je – počast, poštovanje

podbujati – poticati

podivati se – pojavljivati se

pogarditi – pokuditi

pogarjen'je – pokuda, pogrđenje

pohajati – posjećivati

pohititi – primiti, uzeti

poj – pođi, hajde

pojimati – prihvaćati, hvatati

pokojan – miran

pomen – pomnja, mar

ponišan – uznesen

poništo – nipošto

popeljati – povesti, krenuti

poprićivati – prijetiti

porajati – porađati, stvoriti

poskitati – pružiti, darovati

pospih – hitnja, žurba

postati – stajati, zadržavati se

postupati – slijediti; hodati; plesati

pošad – pošavši

potan – znojan

potarpiti – počekati; **malo potarpivši** – nešto kasnije

potičući – trčeći

potočiti rič – progovoriti

potratiti – potrošiti

potvarjuje – potvrđuje, od **potvarditi**

poviditi – ispričati, reći

povodni – koji se mogu voditi, zauzdani

povoljno – rado, lako

povrat – povratak; **i da bi mi na povrate** – kad bi mi se mogao povratiti

pozabiti – zaboraviti

pozirati – gledati

praščati – praštati; **ne praščajući trudu** – radeći s naporom

prav u izrazu **za pravi družbene** – po društvenim običajima (Klaić)

pravdenik – pravednik

praviti – kazati, reći, govoriti

praznovati – stajati besposlen

prem – upravo, baš

prežati – motriti, vrebati

prí – prije

pričati – početi

pridisati – predahnuti

pridnji – prijašnji

prigovaran'je – razgovor, nadmetanje riječima

prihiniti – prevariti

prijati (prez. **primem**) – primiti

priklonit – naklonjen, ljubazan

priličan – sličan

pripivati – pjevati

prisnac – prijesnac, kolač punjen sirom i jajima

pristanuti – prestati

pristupati – prestupati
priša (tal.) – žurba, brzina
pričač – priča, gatka
pritanko – potanko, mudro, umno
pritanj – konop kojim ribar drži mrežu
procip – vrsta sira
prolitati – prolijetati
prostriti – prostrijeti
prošćen'je ispitati – oprostiti se
prudan – koristan
pruditi – koristiti
psost – pogrda, psovka
pūt – koža
putju – bludno

rapa – rupa, škrapa
razčiniti – razrušiti, uništiti
razgovor – zabava, utjeha
razjagmiti – oplijeniti, rastjerati
razlik – različit, raznolik
razpravljati se – razodijevati se
rebčar – nastamba za vrapce
režljiv – koji reži, pakostan
ribanje – lov na ribe
riti – reći
riti – kopati, obrađivati
roditelji – svojta
rojen – rođen
ručati, ručiti – doručkovati
rugljiv – porugljiv

sâd – vrt, voćnjak, nasad; mali vinograd
sadra, sadrina – šupljikavo kamenje
saj – ovaj, ova
sajen – sađen
salpa – vrsta morske ribe
sarce – srce
sežanj – hvat, mjera za dužinu
shoditi se – sastajati se
shrana, shranica – čuvanje, pohrana
shraniti – sačuvati
siditi – sjediti; dangubiti

sinca – sjena
skazati – pokazati, ukazati
skončan'je – smrt, kraj
skrabijica – posudica, kutijica
skrača – škrapa, stijena
skupost – škrtost, lakomost
skut – krilo u jedra, jedro
slačati – zaslađivati
slajati – v. **slačati**
smarsiti – ukloniti izbrisati, uništiti; raspršiti
smiriti – namjeriti, pogoditi
smorac – vjetar koji puše s mora, maestral
snititi – potpaliti, podjariti; **snititi se**
ričmi – posvađati se
spametljiv – pametan, mudar
sprid – sprijeda
spuniti – ispuniti, izvršiti
sredan – sređen, valjan
sta – su (dual glagola **jesam**)
stan – kuća, dom
stanovit – postojan, siguran
stanjica – put, staza
starati se – brinuti se; stariti, ostariti
stargati (prez. **staržem**) – strgati, strugati
stati – prestati; sresti
statira – vaga s pomičnim utegom (kantar)
stéci – stojeći
stirati – ríbat
stoka – stečevina
straćati – trošiti
subaša (tur.) – zamjenik **baše** (v.)
surgati plav – usidriti brod
svada – svađa, prepirka
sviditi se – uvjeriti se
svist – svijest
svît – svijet

svit – svjet, savjet
svoziti – prevaliti vozeći

šarag (gen. **šarga**) – pagar, vrsta morske ribe
šćediti – štedjeti
šćitak – štitak, mali štit
škarpina – škrpina, vrsta morske ribe
šmigati – šuljati se

taknutje – opip
tamariš – tamaris, metljika
tančina – oštroumnost, domišljatost
tarpeza – stol
tarsje – trsje, lozje
tašč – prazan, gladan
taščad (gen. **taščadi**) – taština; **u taščadi** – uzalud
taščina – taština
teći – trčati
teg – napor, težina
tekući – v. **teći**
težan'je – rad, napor
težiti zemlju – obrađivati zemlju
timun (tal.) – kormilo
tiskno – oskudno
toje – također
tôka – tolika
tokoj – također
totu – tu
trata (lat.) – ribarska mreža potegača
tratiti – trošiti
travina – busen trave za plašenje riba pri ribarenju
tretom – treći put
trilja – barbun, trlja, vrsta morske ribe
trujan'je – rad, napor
triska – buka, treska
tučan – mastan, debeo
turta – neko slatko brašнено jelo; danas se tako na Hvaru zove glava kruha

ufan stati – biti uvjeren
ugarci – ugorci, ogrci, morski pužići
ujati – uhvatiti
ujimati se – ustručavati se
ujti – pobjeći
ulizši – uljezavši, od **ulisti**
umeten – smućen
umin'je – umijeće
uprašati – pitati
usilan – silovit
uvistiti se – obavijestiti se, shvatiti
uvrijen'je – povreda
uzdaržati – posjedovati, sadržati
uzgoru – gore

vadriti – udariti
vaju – gen. duala zamj. **vi** – vaš, vas
varh – vrh (prijedlog)
vartal – vrt
vasdakrat – uvijek
vaščina – pogrda, sramota
vazeti – uzeti
već, veće – više
velekrat – više puta, često
velju – velim (stari oblik prezenta)
veruga – lanac
vid, vide – baš, istina je
viditi se – činiti se
viditi – znati
vim – znam, prezent glagola **viditi**
viš – znaš; prezent 2. l. glagola **viditi**
višč – vješt
vite – znate, v. **viditi**
vrana – vrsta morske ribe
vred – odmah
vuhliti – laskati, lisičiti

zabaviti – prigovoriti, zamjeriti
zabiti (prez. **zabudu**) – zaboraviti
zacić – poradi, zbog
začinjati – pjevati
zaditi – škoditi

zagrubiti – zamjeriti se, sagriješiti
zališan – suvišan
zaman'je – uzalud
zamirati – poštovati, častiti, diviti se
zarčeći – gledajući
zaslon – zaklon
zasloniti – zaštititi
zastupiti – obraniti, zaštititi, pokriti
zavijati – zavidati
zdila – zdjela
zgajati – ugađati
zgar – odozgo
zgoditi – ugoditi
zlamen – znak; značenje, vrijednost

zlat – zlatan
zlohodnik – razbojnik, lupež
zlorušan – u zlom ruhu, loše odjeven
zoriti – paziti, gledati

žafran – šafran
žaja – žeđa
žara – zemljan sud za spremanje ulja
ždrib – žlijeb
žeja – žeđa
žilj (tal.) – ljiljan
žitak – život
živin'je – življenje, život
župa – kraj, krajina

Impresum

Naručitelj:**Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNET**

Josipa Marohnića 5, 10000 Zagreb
tel.: +385 1 6661 500
www.carnet.hr

Nakladnik:**Bulaja naklada d.o.o**

Radnički dol 8, 10000 Zagreb
tel/fax: +385 1 4822 154
info@bulaja.com
www.bulaja.com

Urednik: Zvonimir Bulaja

Oblikovanje: Luka Duplančić, Zvonimir Bulaja

Na naslovnici: spomenik Petru Hektoroviću u Starome Gradu

Bilješka o autoru i djelu: dr. sc. Jelena Vignjević

Metodička obrada: dr. sc. Jelena Vignjević

Komentari i rječnik: Zvonimir Bulaja

Tehnička realizacija: Bulaja naklada d.o.o.

Za nakladnika: Zvonimir Bulaja

Pri pripremi ove elektroničke knjige uloženi su maksimalni mogući trud i pažnja, te su svi uključeni materijali pažljivo kontrolirani, korigirani i testirani. Međutim, Bulaja naklada d.o.o., CARNET i autori ne mogu biti odgovorni za bilo kakve štete, izravne i neizravne, prouzročene upotrebom ove elektroničke knjige, odnosno pogreškama u tekstovima (nekompletni, netočni ili oštećeni podaci, greške pri unosu i slično).

Hektorovićeva djela su u javnoj domeni.

ISBN: 978-953-328-441-5

Zagreb, 2018.